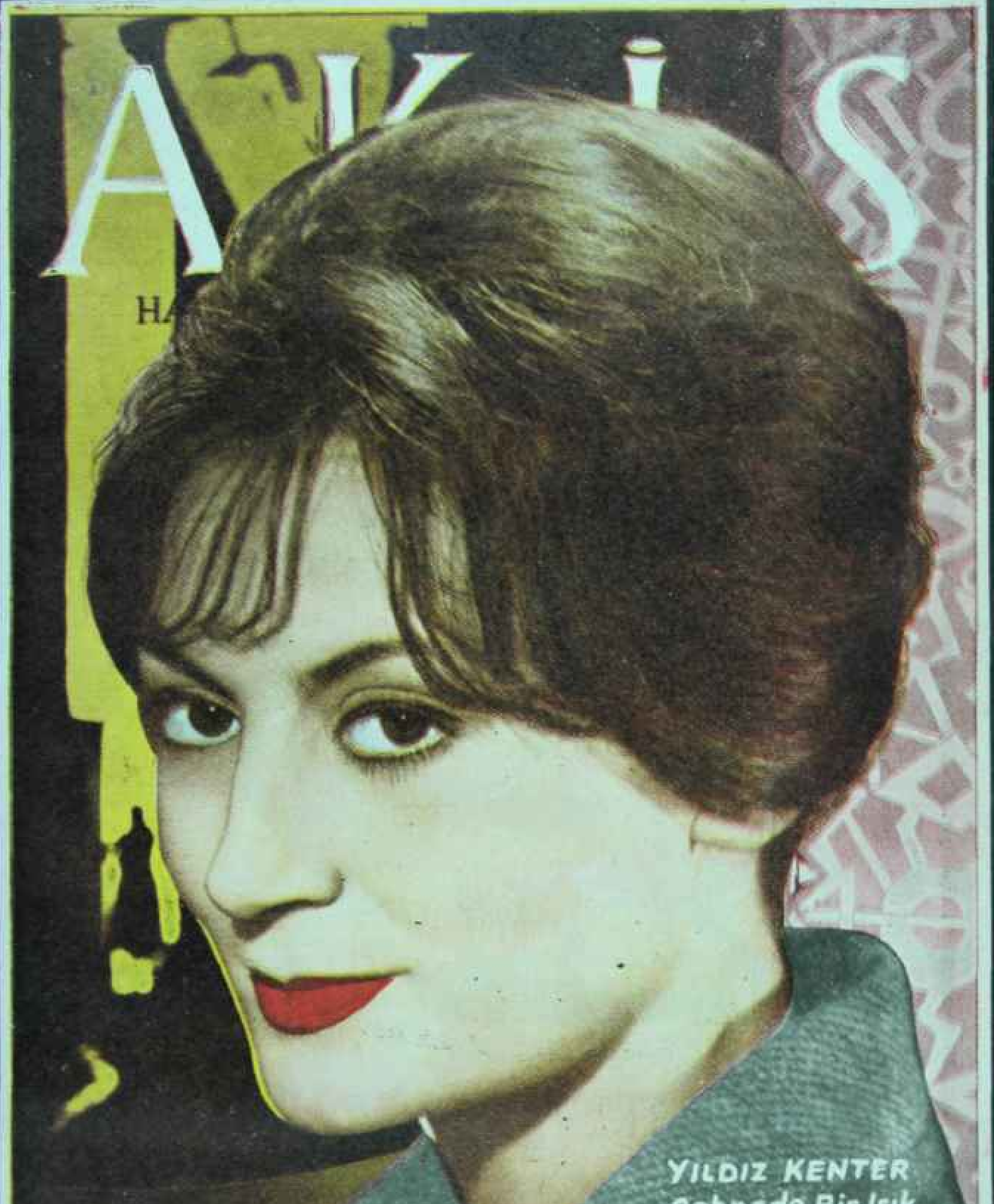
14 MAYIS 1962 SAYI : 411

AKİS

oalisyon ve Af Meselesinin İçyüz

FİYATI : 1 LİRA

Büyük
GAYELERİNİZ
ufak tasarruflarınızla tahakkuk eder
VB
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 9, Cilt: XXIV, Sayı: 411

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No. : 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

*

İdare :
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

*

Başyazar :

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü

Mübin TOKER

*

Yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ.

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına aymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:

1 ayhk (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

ilân şartları :

Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlân işleri:

Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer :

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:

Millî Eğitim Basımevi

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih: 13-5-1962

Kapak Resmimiz

Yıldız Kenter

Başarılı adımlar

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

AKİS ekibi Atinada çalışıyor

Düşman çatlatan

Bundan bir süre önce, AKİS'in, okuyucuları bakımından "dışarıya açılmış bir pencere" olma hazırlıkları içinde bulunduğu bu sütunlarda bildirilmişti. Bunun ilk tezahürü olarak, Yunanistana giden biri AKİS yazarının komşu memleketin ciddi ve esaslı kalkınmasını başlıca konu olarak ele alan ve bu vesileyle Yunanistanın bugünkü durumunu ortaya koyan "Karamanlis yazısı" yayınlandı.

Bitirdiğimiz hafta, üç AKİS yazarı çeşitli sebeplerden dolayı hususi surette dışarı gönderilmiş bulunuyordu. Egemen Bostancının, NATO toplantısını özel surette, Atinada, Atina muhabirimiz Kosta Mavridisle birlikte takip etmesi sayesinde AKİS, bu hayati toplantının hem havasını, hem neticesini, hem de bizi ilgilendiren meselelerini herkesten iyi şekilde vermeye muvaffak olmuştur. Atinadaki AKİS ekibinin, Yunan başkentinde bitirdiğimiz hafta içinde cereyan eden hâdiseler, dış yardımla ilgili temaslar ve alman kararlarla ilgili yeni yazısı, YURTTA OLUP BİTENLER kısmında "Dış Yardım" başlığı altında verilmektedir.

AKİS ekibi Atinada çalışırken, Vatikanda Papa XXIII. Ciovanni Başyazarımız Metin Tokeri özel surette kabul etti. Türkiyeye karşı derin ve çok samimi, sıcak sevgi besleyen Papa kendisi ve Papalık hakkında bir kapak yazısı hazırlamak üzere Romada bulunan AKİS Başyazarını uzun bir süre yanında alakoydu, onunla görüştü. Katolik Kilisesi şu anda, bilhassa sosyal meselelerin halli konusunda aldığı cesur vaziyetle birinci plândadır. Komünizmin ve Castro sosyalizminin Moskovadan idare edilen yayılma gayretinin, bu vaziyet alma karşısında ciddi güçlüğe uğradığından ve bilhassa yolunu arayan katolik Güney Amerika memleketlerinde bir baraj rolü oynadığından dolayı Papa ve Vatikan, Rusyanın yaylım ateşi altındadır. Metin Toker, yazısında, uzun yıllar Türkiyede kalmış bulunan XXIII. Ciovanni ile birlikte, toprağı en az, nüfusu en fazla, teşkilâtı en mükemmel devleti, Vatikan bütün hususiyetlerlyte, renkleriyle, mahalli çizgileriyle AKİS okuyucularına anlatacaktır.

AKİS okuyucularının yazılarım zaman zaman severek okudukları Özden Toker, şu anda faaliyet halinde bulunan üçüncü AKİS temsilcisidir. Özden Toker, mecmuanın magazin kısmına tek kelimeyle sansasyonel zenginlikler hazırlamaktadır. Bunlardan sadece iki tanesini söylemek kâfidir: "Brigitte Bardot ile..", "Kadın gözüyle, Roma 1962,

Saygılarımızla

AKİS

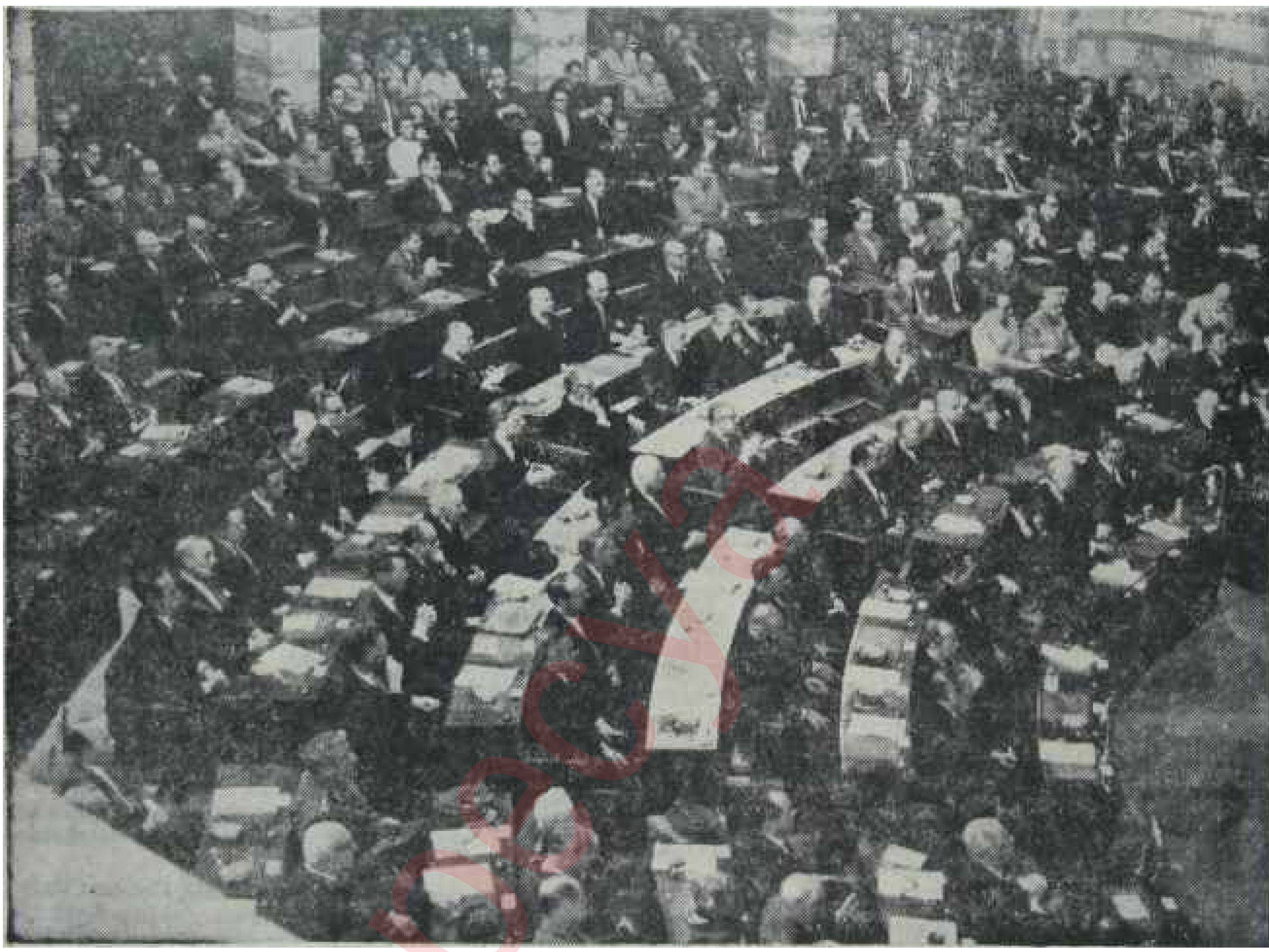
Cilt: XXIV, Sayı: 411

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

14 Mayıs 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Atinadaki NATO Bakanlar toplantısının açılışında delegeler
Sihirli değneği kaldıranlar

Dış Yardım

Sihirli değnek

Bitirdiğimiz haftanın sonunda cumartesi günü başkentte siyasi kulis, kısır politika ve af meselesiyle haşır neşir olurken, Devlet Plânlama Teşkilâtının bir odasında mühim bir toplantı yapılmaktaydı. Yüksek Plânlama Kurulunun yaptığı toplantı, 18 - 22 Mayıs tarihleri arasında Türkiyeye gelecek olan yabancı uzmanlardan müteşekkil bir heyetin ziyaretiyle ilgiliydi. Bu meseleyle yakından ilgili bulunan Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu, Plânlama Dairesi Müsteşarı Osman Nuri Torun ve Daire Başkanlarının iştirakiyle yapılan toplantıda, başkenti saran karışık politik havanın dışında ilmin ve ihtisasın ışıklandırdığı fikirler ortaya döküldü. Gelecek olan heyete, beş yıllık kalkınma plânına ait bazı teknik bilgiyi ihtiva eden bir rapor verilecekti. Raporda, Türkiyenin ilk plânda ele alacağı yatırımlar gerekçeleriyle gösterilecekti.

Atinadaki NATO toplantısında Türkiyeye yapılacak yardım hakkındaki karar suretinin ümitlerin fevkinde lehimize tecelli etmiş bulunması, meselenin çok daha ciddi ele alınmasını icabettirmiştl. NATO toplantısında, her memleket için bir garanti teşkil eden "Faure" isminin geliştirdiği müspet hava, yardımın güçlükler yaratan kısımlarını bertaraf etmişti. Karar suretinde, Türkiye ve Yunanistan için NATO'nun yardım elini uzatması formülü de gösterilmişti.

Karar sureti NATO üyesi devletlere düşen vazifeleri belirtmekteydi. Üye devletlere düşen vazifeleri birkaç noktada toplamak mümkündür. Bu devletler Türkiyeye ya tek, ya da ortaklaşa krediler açma yoluna gideceklerdir. Bu yolun mahzurları

Haftanın içinden

AKİS 8 sene sonra...

Metin TOKER

Bundan sekiz yıl önce, günü gününe 15 Mayıs 1954'te AKİS çıktı. D. P. iktidarı, bir seçim kazanmış bulunuyordu. Kuvvetli, sağlam ve rahat bir ekseriyetle memleketin idaresini elinde muhafaza etmiştir. Millet sinirli, huzursuz, mesele çıkarmaya hazır, hırçın Muhalefetten yana olmadığını belirtmişti. Koparılan bütün yaygaraya rağmen, D. P. için, Demokrasiden yana kalmak suretiyle hiç bir tehlikenin bahis konusu olmadığı ortaya çıkmıştı. Şimdi memleketin büyük ekonomi ve sosyal meseleleri üzerine daha iyi eğilmek lâzımdı» O tarz çalışmalardan alınacak netice, bundan böyle iktidarların kaderini tâyin edecekti. Yani, demokratik sistem işleyecekti. İş yapan kudret mevkiinde kalacaktı, beğenilmeyen veya bıkılan, yerini terkedecekti. Bir süre sonra, tekrar gelmek üzere.. Memleketin sağlam kuvveleri, siyası temayülleri ne olursa olsun kenardaydılar, bütün açık kalpleriyle politikacılara, mesleklerini Türkiyeyi düşünerek yapmaları için ortam yaratmışlardı. AKİS yayınlanmaya başladığı zaman; durum buydu.

AKİS, bir haftalık aktüalite mecmuası olarak hazırlandı. Haberleri, dünyanın başka yerinde çıkan aynı tarz mecmuaların verdiği şekilde verecek, haftanın panoramasını "sıkmayan ciddi yazılar" halinde gözler önüne serecekti. İğneci, alaycı, şakacı olacaktı. Ama kabil çizgilerini dikkatle çekecekti ve AKİS'i okuyanlar haftanın hâdiselerini öğrenirken bir de fikir ve kanaat edineceklerdi. Siyaset bulunacaktı. Spor ve Tiyatro, Dış Politika ve İktisat, Kadın ve Cemiyet bulunduğu gibi.. Bulunduğu kadar.

Böyle bir mecmua, demokratik ortam ister. Basına baskı yola açıldı mı, her haberi Ajans Bülteni gibi değil, bîr belirli üslûp içinde yazan yayın organlarının bu üslûbu göze batar, gözde büyütülür.

AKİS, en iyimserlerin beklemediği bir alâka gördü, İlk günden itibaren, Türk Başını içinde kendine yer yaptı. AKİS'ten bu yana çıkıp çıkıp kapanan aynı tarz mecmualar hatırlanırca, bir çığır açtığı bile söylenebilir. Tarafsız bir haftalık siyasi aktüalite mecmuası, siyasetin hem bu kadar içinde, hem dışında bir yayın organi, alışılmış şey olmadığından çeşitli tefsirlere yol açtı, illâ buna bir cephe arandı, fakat her cepheye karşı aynı iğneleyici, alaycı, nükteli halini muhafaza ettiğinden, "daimî dostluk" veya "daimi düşmanlık"ları olmadığından, tam aksine, o haftanın hâdiselerini objektif ölçülerle değerlendirdiğinden o bir şey söyledi, öteki başka bir şey.. Bütün bu söylenenler sonunda AKİS, kendi sahasının önde gelen, yazdığı akis uyandıran ismi oldu.

1954 yılı, AKİS'in yayınlanma tarihi olarak kalmadı, 1954 yılı, Türk Demokrasisi için de bir dönüm nake tası oldu. D. P. idarecileri, tutmaları gereken yolun tam aksi yola saptılar ve "İnce Demokrasiye Paydos" sloganıyla bir kapalı rejimin temellerini yükseltmeye başladılar. Bunun kendilerini de, memleketi de nereye götürdüğünü herkes bilmektedir. Şiddet tedbirleriyle beraber, bu tarz idarelerin gülleri hırsızlar ve uğursuzlar, vurguncular mantar gibi bittiler, paravanların arkasında, onbeşer onbeşer beliren milyonerler ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünü sağlamadılar, bunları büsbütün içinden çıkmaz hale soktular. Polis tedbirleri alındıkça işler bozuldu, işler bozuldukça polis tedbirleri alındı ve felâket bir çığ gibi büyüye büyüye, ama daha hazini, gözle rahat görülecek şekilde kapımıza gelip çattı.

Bütün bu yıllarda AKİS'in tutumu meçhul değildir. Bu mecmua bir niyetin neticesi olarak değil, hadiselerin icabı bir cephenin sembolü haline gelmiş, o gözle görülmüş, öyle muameleye tâbi tutulmuştur. Cephe, Demokrasi Cephesidir: Mücadelenin en şiddetli anlarında, çok kimsenin elindeki bayrak yere düşmüşken ve hâlâ ayakta kalan bayrakların bir büyük kısmı titrerken hiç kimse AKİS'in bir fütur ettiğini, istifini bozduğunu, tavizkâr davranışları olduğunu insaf ile iddia edemez. Bu, fikir haysiyetinin en basit icabından başka şey değildir.

Bu yıllarda, hepsi birbirinden kıymetli ve hep aynı fikir haysiyetine sahip, politika için parmaklarını kıpırdatmayan, ama baskıya tahammül faslında gözünü budaktan esirgemeyen arkadaşlarımla, AKİS'i ben idare ettim. Bana, güç günlerde, "Yazma!" diyenler oldu. "Yazarım!" dedim. "Başın belâya girecek.." dedilesr. "O ayrı iş. Ama, ben yazarım." dedim. Her şeyi açık açık, tam bir Basın Hürriyeti varmışcasına yazdık. Basın Hürriyetinin olmaması, yazılara asla tesir etmedi. Gerideki bütün o yıllar zarfında, içimizde hiç bir an bir şey kalmadı. İçimizi her zaman döktük. Fikrimizi daima söyledik. Bunların tefsir tarzı da, gördüğü mukabele de ayrı şeydir. Ama, biz yazdık. İnanarak, bunun hakkımız olduğunu bilerek.. Bizim için bundan başka davranış olmadı. Mazhariyetimizin bedeli olarak uzatılan faturaları ise zaman zaman gözümüzü kırpmadan ödediğimizi herkes bilir.

Herkesin, bunu bir kahramanlık saymadığımızı da bilmesini, AKlS'in bütün mensupları istiyoruz. Bana kahramanlıktan bahseden herkese hep, arkadan itildiği için suya dalıp boğulmak üzere olan çocuğu kurtaran yahudinin hikâyesini anlatırım. Başka şekilde hareketimize imkân olmadığı için o şekilde hareket ettik. Mesele budur.

Şimdi, bir yeni devrin içindeyiz. Güçlüklerin ve kolaylıkların, sekiz yıl önceye nisbetini bilmiyoruz. Bildiğimiz, sekiz senelik tutumumuzu her halde değiştirmek niyetinde olmadığımızdır. Gene kuvvetli düşmanlarımız, ama sağlam dostlarımız var. Bizim toplumumuzda herkes sadece methedilmek ister. Vasıfların söylenmesi, gerçeğin görülmelidir. Ama kusurların belirtilmesi? Ooo, işin altında mutlaka bir şey vardır! Çok çevrenin bizi bütün düşmanların başında görmesi, oynadıkları basit oyunu sadece bizim bozduğumuzu sanıp saldırması, dört bir taraftan gelen hücumlar sekiz zor yılın sonunda bizim için çocuk oyuncağıdır. AKİS, ateş çemberinden geçmiş bulunuyor.

Yoluna devam edecektir.

faydalarından fazladır. Herşeyden evvel Türkiyenin, alacağı yardım için ödeyeceği faiz, kalkınma hızına tesir edecektir. İkinci şık, üye devletlerin birer ikişer yanyana gelmeleri, bir konsorsiyum veya bir yardım klübü teşkil etmeleridir ki, NATO yardımının bu yoldan yapılması uygun görülmüştür. Üye.devletler, üçüncü sıkla -ki bu, milletlerarası yardım teşekkülleri vasıtasıyla yardımdır- ikinci şıkkı telif etmenin yollarım bulmuşlardır. Şimdi yardımı yapacak devletler bir araya gelerek ilk adımı 25 Mayıs günü atacaklardır.

Formül

25 Mayısta yapılacak toplantıya A. B. D., Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Kanada katılacak; Hollanda ve Belçika da muhtemelen bu işte oy kullanarak yardımcı olacaklardır. Konsorsiyumun teşkilinde her üye devlet kendine düsen vazifeyi kredi vermek suretiyle yerine getirmeğe çalışacaktır. Konsorsiyum fikri Amerika tarafından ortaya atılmış ve Almanyanin da büyük desteğini görmüştür. Bunun sebeplerinden biri de, yardım dolayısıyla husule gelecek maddi külfeti, NATO devletleri arasındaki dayanışmadan faydalanarak, taksim etmektir.

Konsorsiyumun, kurulmasına gelince, hali hazırda ortada iki fikir bulunmaktadır. Hazırlıklar bir taraftan ilerlerken, OECD'ye bağlı DAC teşkilâtı da faaliyete geçmiştir. DAC'ye, NATO'ya bağlı devletlerin dışında Japonya da katılmaktadır. Bu teşkilât, Türkiye için yardım isini plânlıyacak ve yardımı temin edecek Konsorsiyumun teşekkülüne önayak olacaktır.

İkinci tez ise OECD'ye bağlı devletlerden biriyle teşkilâtın Genel Sekreterinin meseleyi incelemesi tezidir.

Her iki halde de Türkiyenin kalkınması için hazırlanan beş yıllık plânla ilgili raporlar, OECD'nin, iktisadi durumları ve kalkınma meselelerini tetkik komitesince incelenecektir. Bu incelemeye Türkiyeden de bir heyet katılacaktır. Müzakerelerin neticesinde ise, Komite sekreteryasının hazırlayacağı raporu müteakip, Konsorsiyumun kurulmasına doğru atılan adımlar hızlanacaktır.

Çıkar yol

Yardım konusunda Türkiyeye elini uzatacak üye devletlerin bazı güçlükleri yenmeleri gerekiyordu. Daha evvel Pakistana yardım için kurulan bir Konsorsiyum dolayısıyla arada çatışmalar olmuştu. Pakistan, aldığı yardıma rağmen, bazı sızlanmalarda bulunmuş, hattâ arada sırada sesini adamakıllı yükselterek feryad etmişti.

Güçlük, yardım elini uzatan devletin, yardım edeceği devlete tahsis ettiği paranın kullanılış şeklinden çıkıyor ve normal olarak bazı sızlanmalara sebep teşkil ediyordu. Yardım eden devlet, Verdiği kredinin kullanılış şeklini kontrol etmek endişesi içindeydi. Bir başka güçlük, yardım eden devletin ileri sürdüğü şartlardan ortaya çıkıyordu. Yardım eden devlet, yatırımlarda kullanılacak malzemenin kendi pazarlarından alınmasını arzulamaktaydı. Böylece, muhtelif pazarlardan rekabet suretiyle daha ucuza alınabilecek malzemenin fiyatı kendiliğinden artıyordu.

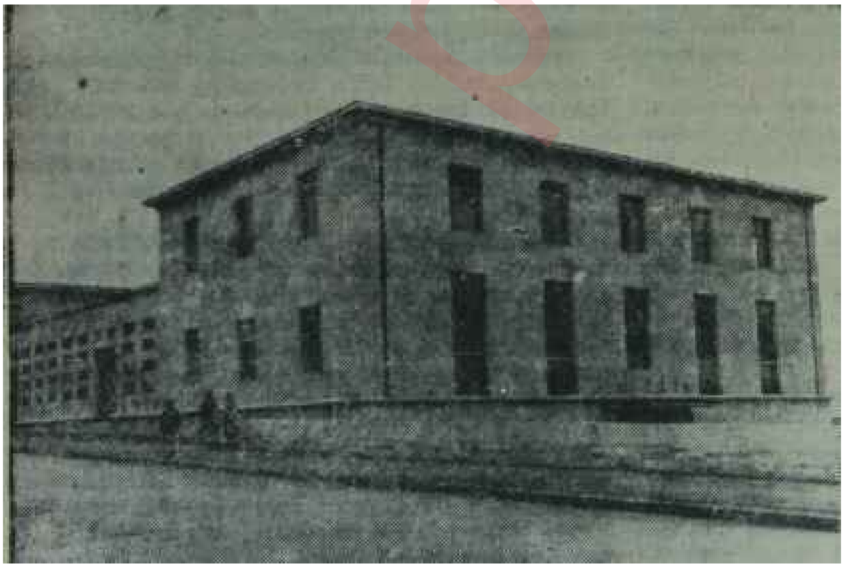

Turhan Feyzioğlu
EL attı

Ancak, yardım eden devletler bu konunun halli yoluna gittiler. Türkiyeye yapılacak yardım herşeyden evvel son derece iyi şartlar altında yapılacaktır. Verilecek krediden % 0,75 gibi bir faiz alınacaktır. Üstelik, kredinin müddeti bir hayli uzun olacaktır. Böylelikle verilecek para âdeta hibe şekline inkılâp etmektedir. Zira, yüksek faizli yardımlarda ödenen faiz, yardım alan devletin belini bükmekte ve kalkınma hızını yavaşlatmaktadır. Hattâ bazan, o devleti fasit bir daire içine sokmaktadır.

NATO vasıtasıyla kurulacak konsorsiyumun yapacağı yardımda, fala nispeti çok düşük olacağından, yardım eden devletlerin ileri sürdükleri küçük şartlar göze batmamaktadır. Zira yardım eden devlet, verdiği krediden her yıl için alacağı fazi, o yıl yapacağı yardımla kapatacağından, yardım âdeta hibeye yakın bir hale gelmektedir.

Konsorsiyumu teşkil edecek NATO devletlerinin Türkiye hakkındaki görüşleri müspettir. Hepsi de, Türkiyenin kalkınma hızının bir an önce arttırılmasını istemektedir. Beş yıllık kalkınma plânının tasdikinden sonra pürüzler hemen hemen ortadan kalkmış olacaktır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı binası
Paçalar, sıvandı

Feridun Cemal Erkin
Zaferi sağlayan

Açık-seçik

İşte bu küçük pürüzlerin ortadan kaldırılmağı için yapılan çalışmalar bir yöne tevcih edildi. Yardım eden devletlerin tetkik için Türkiyeye gelecek uzmanlarına herşeyi apaçık göstermek gerekiyordu. Nitekim Faure'nin imzasını taşıyan raporun lehimizde -tecellisi bu açıklık prensibinin birinci plâna alınmasından doğdu.

Hazırlanacak teknik raporda Tttrkiyenin bütün imkânsızlıkları, kalkınması için gerekli finansman güçlükleri ve ayrıca imkânları da belirtilecektir. Böylece gerçek ortaya çıkacak ve yardımcı devletlerin anlayış göstererek, yatırımların kullanılışında bazı güçlükleri bertaraf etmeleri beklenilebilecektir.

Fakat bu arada bir başka mesele dikkati çekti. Konsorsiyumun kurulabilmesi, daha doğrusu resmen ilân edilebilmesi için Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili beş yıllık plânın süratle tamamlanması ve Hükümete tevdi edilmesi gerekiyordu. Haziran ayı içinde bitirilmesi için plân çalışmalarına hız verildi.

Devlet Bakanı Turhan Feyzioglu, Plânlama Teşkilâtına bu yolda direktif verdi. Ne var ki, kısır politik çekişmeler ve Hükümetin bir kanadını elinde tutan A. P., meseleye bu zaviyeden bakmadı. Af kaprisi, Hükümet krizi, işleri hayli güçleştirdi. Haziran ayı içinde nihai şeklini almış olarak Devlet Planlama Teşkilâtın» dan çıkacak olan beş yıllık Kalkınma Plânı Hükümete tevdi edilecektir. Hükümet eğer bir takım meseleleri bir yana bırakabilir ve yardım işinin bir an evvel halledilmesi için, gerekli çalışmaya girişirse, Kalkınma Plânı muhtemelen Temmuz ayı sonunda Meclisin tasvibine sunulacaktır.

' Bitirdiğimiz haftanın sonunda Devlet Plânlama Teşkilâtının çalışmalarını tanzim eden Devlet Bakanı Turhan Feyzioglu bir gazeteciye şöyle diyerek üzüntüsünü izhar etti:

"— Yardım işinde iyi merhaleler katedildi. Fakat şu günlük politika meseleleri bir tarafa bıraklır ve karşılıklı anlayış içinde çalışmalara hız verilirse, treni raya sokmak daha kolay olur."

Sonra gülerek ilâve etti:

"— Atinada NATO toplantısında okunan ve tetkik edilen Türkiye ile ilgili raporun müspet ve mânevi tesirini izale etmemiz ve bundan faydalanmamız gerekir."

Koalisyon

Dipsiz kile, boş ambar

Günlerden cumartesiydi. A.P.'nin Necatibey caddesindeki eski, badanası dökülmüş Genel Merkezinde hummalı bir faaliyet vardı. Sabah saat 10'dan itibaren Genel Merkeze Genel İdare Kurulu üyeleri taşındılar ve tam 10.10'da kapılar kapandı, gizli oturum başladı.

A. P. Genel İdare Kurulu tek maddelik gündemini müzakereye koyulduğunda sinirler hayli gergindi. Hatiplerin sesleri dışardan duyulmuyordu ama, Necatibey caddesinde, A.P. Genel Merkezinin tam karşısında bulunan Etibank lojmanının penceresinden, içerde havaya kalkan yumrukları, asabi çehreleri seçmek mümkün oluyordu.

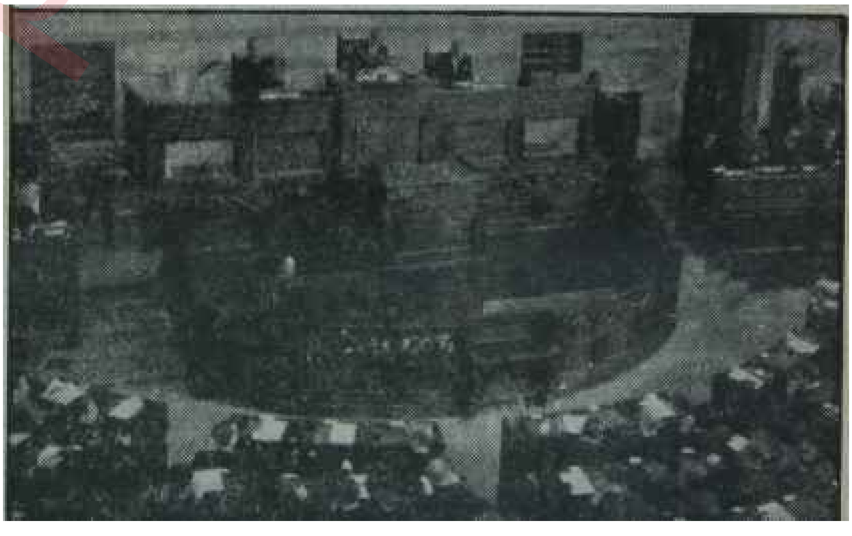
Konuşan ve etrafındakileri ıknaa çalışan, Gümüşpalaydı. A.P.i acelecilerini kapalı kapılar arkasında saatlerce müzakereye s e v k e t t e n, Başbakan İsmet İnönünün arkasında son ve kati sözünü seçmesiydi. Başbakan, koalisyonun başkanadını teşkil eden A.P. den kat *ait* cevap bekliyordu. Aksi halde .her beklenmedik bir veçhe alabilirdi.. .

Neticesi bu toplantıya kadar uzanan dopdolu bir haftanın siyasi gerilimi, aslında haftanın sonundaki cuma günü had safhaya ulaştı.

Hele akşam üzeri çıkan bir tebliğ, heyecanlı yüreklere hiç de su serpmeyince tansiyon daha da yükseldi. O gün Meclis binasının üst katında bir odada - oda Başbakana aittir- "Siyasi Af" problemi üzerinde çalışmışlar ve çözüm yolu aramışlardı. Gerçi bundan bir evvelki toplantıda bazı esaslar tesbit edilmiş ve 11 Mayıs toplantısında karar verilmek üzere dağılınmıştı ama. akşam üzeri yayınlanan tebliğ hiç te beklenildiği gibi olmadı. Tebliğe göre liderler meseleyi enine boyuna incelemişler ve 23 Mayısta bir kere daha toplanarak karar vermeği uygun bulmuşlardı.

Kapalı kapılar arkasında cereyan eden görüşmelerin dışarıya sızan haberleri, hu defa C K. M. P. nin işleri karıştırdığı yolunda oldu. Nitekim saat tam 16 da Basına yazdırılan bir tebliğ bunun en belli misaliydi.

Saat. 16 da -liderler arası toplantının başladığı saattir- C. K. M. P.

NATO toplantısında Başkanlık Divanı
Zapyonda serencam

nin, kûşe-i uzletine çekilmiş lideri Osman Bölükbaşı evvelden hazırlanmış bir tebliğini teksir ettirip, Basın mensuplarına dağıtılmak üzere T.B.M.M. Basın Bürosuna gönderdi. C. K. M. P. nin aklı başına gelmişti. Partisinden istirahat almış olan lider Bölükbaşı seyahatten döner dönmez» Hasan Dinçer ve Celâl Tevfik Karasaban ile bir görüşme yapmış ve sonra tebliğini kaleme almıştı. Tebliğde Bölükbaşının İnönü ile olan bir konuşmasından bahsediliyor ve aklıevvel Bölükbaşının af konusunda o zamanki fikirleri serdediliyordu. Bu a--klamaya göre, Bölükbaşı ve İnönü 29 Ekimden evvel af konusunda anlaşmışlardı. Şimdi Bölükbaşı da aya-ının tozu ile gelmiş, bu vaadi hatırlatarak yeni bir siyasi yatırıma girişiyordu.

İrikıyım liderin af konusundaki bu âni ve titiz davranışı Basın mensupları tarafından tebessümle karşılandı.

O sırada kapalı kapılar arkasında yapılan toplantıda ise C. K. M. P. liderleri, Bölükbaşının tebliğinin muhtevasına pek uygun şekilde hareket ediyorlardı.

İnönü, işte bütün bunlar için meselenin bir kere daha incelenmesinde fayda buldu ve 23 Mayıs toplantısında nihai kararın alınmasını istedi. Alicanve Gümüşpala da İnönü, ile aynı fikirde olduklarını belirttiler.

Bir başka çare

Bu sırada bir başka çevrenin temsilcisi de aynı konuyla ilgili kulise devam ediyordu. Bu, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nasır Zeytinoğluydu.

Zeytinoğlu o cuma günü saat 16-da Meclise geldi ve hemen paçaları sıvadı. Sabık. İçişleri Bakanının temasları hayli uzun sürdü. Adalet ve İçişleri Bakanlariyle Meclisin Şeref salonunda yapılan sohbet hayli ilgi çekici oldu. Saat 20'ye doğru sohbetten pek memnun ayrılmayan Zeytinoğlu, 20.30 da Gümüşpala ile bir konuşma yaptı. Egzantrik Zeytinoğlumuı kendisine has fikirlerini A. P. Genel Başkanı ile müzakfere ettiği şayi oldu.

Aslında Zeytinoğlu ile Gümüşpala mülakatı bir gün evvel yapılan daha yüksek kademede bir sohbetin devamıydı.

İşte, haftanın sonundaki o *gün* saat 16'da başlayan liderlerarası toplantı bunun için pek verimli olmadı. Ama kuliste mesele bir başka yönden ele alınarak incelendi. Cumhurbaşkanı, af konusunda selâhiyetini kullanacağını ve bazı hasta ve yaşlı mahkûmları, affedeceğini bir temel atma töreninde imâ etmişti. A. P. kanadında bu imâ, hazırlıklara girişildiği şeklinde yorumlandı.

Gazeteciler, Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğluyu Mecliste yakaladılar ve meseleyi sordular. Adalet Bakanlığınca girişilmiş hiç bir teşebbüs yoktu. Üstelik Kurutluoğlu bu siyasi tansiyon içinde bu tip bir affın mesuliyetine katılmayı arzu etmiyordu. Ancak Hükümetin, çıkış zamanını ve tatbik şeklini tespit edeceği bir Siyasi Af, huzur tedbirleri cümlesinden sayılabilirdi.

Başkentte siyasi hava birden gerginleşti.

Kısasa kısas

Hava başkentte böyleyken, o gün

Ulus meydanından evlerine acele adımlarla dönen Ankaralılar, ihtiyar ve âmâ bir kadının muntazam aralıklarla şöyle bağırdığını duydular:

"— Bayar affediliyor!.. Bayar affediliyor!.."

Troleybüs direğinin dibinde gazete satmakta olan âmâ kadın, elinde tuttuğu bir akşam gazetesinin iri puntolu manşetini veriyordu. Bir tesadüf, oradan geçenlerin tatlı tatlı gülümsemelerine sebep oldu. Âmâ kadının tam karşısına, naylon çanta satan bir işportacı yerleşmişti. İşte halkı güldüren, işportacıyla âmâ kadının karşılıklı bağırışmaları oldu. Ama kadın:

"— Bayar affediliyor!" diye bağırıyor, işportacı ise:

"— Rüyanda görsen inanma!" diye bağırıyordu.

Tesadüfün yarattığı manzara, af

Af meselesini konuşan liderler 11 Mayıs toplantısında
Vuslat bahara kaldı...

konusuyla ilgilenen politikacıların birbirine karşı takındıkları tavrın bir başka çeşidiydi. Hakikaten o cuma günü başkentte, parti meclis gruplarında buna yakın sözler sarfedildi.

Mesele, C. H. P. Grubunda oldukça karışık bir durumla ortaya çıktı. Koalisyonunun yürümesi konusunda yapılan müzakereler ve komisyon çalışmaları devam ederken, A. P. li milletvekilleri, Af konusunda müzakereye oturacak olan Genel Başkanlarının, etrafını sardılar. Genel Başkanın etrafında ziyadesiyle görülenlerin soyadlarına bakılınca durum aydınlandı. Uzun müddetten beri Gümüşpalanın yanına sokulmayı aklına getirmîyen Erol Akçal - İzzet Akçalın en küçük oğludur. Genel Başkanın yanından ayrılmaz oldu. Neriman Ağaoğlu, Melâhat Gedik Akçalın yardımcılarıydı. Isrardan vazgeçilmemeli, behemehal Başbakandan söz alınmalıydı.

Haftanın ortasında siyasi partilerden üçü tam manasıyla taarruza geçti. Eğer Hükümet Affı getirmezse, kendilerii getireceklerdi. Koalisyon vazosundaki çatlaklar, bütün direnmelere rağmen, böylece artıyor, genişliyordu.

A. P. milletvekillerinin Af konusundaki tutumu, uzun zamandan beri C. H. P. içinde mevcut bir grubu harekete geçirdi. Genç ve Muhalefet devrinde partinin alt kademelerinde dişe diş mücadele etmiş olan milletvekilleri esasen iki aydır kaynıyor ve harekete geçmek için fırsat kolluyorlardı. İzmirin iki genç milletvekili Necip Mirkelamoğluyla Arif Ertunga, bir başka Egeli milletvekili arkadaşlarını aralarına alarak harekete geçtiler. Turan Şahin - Muğla milletvekili, bu konuda kendisiyle birlik olan arkadaşlarını kısa zamanda toparladı.

Hüdai Oral, Şükrü Koç, Şevki Aysan, Kenan Esengin paçaları sıvadılar ve C. H. P. Grup toplantısında verilmek üzere bir takrir hazırladılar. Takrire 63 milletvekili, acele imzalarını koydular. Grup Yönetim Kuruluna verilecek takrirde Siyasi Af konusuna temas edilmekte ve bunun memleket meseleleri içinde birinci derecede bir mesele haline getirilmesine karşı ovdukları belirtilmekteydi. 63 C. H. P. milletvekili takrirlerinde pek çok olaya temas ediyorlar ve karşılarında bulunan partilerin hangi yönden hareket ettiklerini açıklıyorlardı. Takririn en önemli noktası, Hükümet programına güven oyu verilirken takınılan tavırdı. Bu kısımda 63'ler aynen şöyle diyorlardı: "Büyük Meclisten güven oyu alan Hükümet beyannamesinde ifadesini bulmuş her konunun gerçekleşmesi için Hükümete zaman ve imkan verilmesini en uygun yol olarak kabul ediyoruz."

İnönü ve Gümüşpala toplantıdan önce
Fırtınadan önceki sükûn

Aslı ve astarı

C. H. P. içinde birden patlak veren bu cereyanın öncüleri bir taktik hatası yaparak, imzaların tamamını toplamadan önergenin metnini Basına açıkladılar. Mesele duyulunca, derhal değişik bir şekil aldı ve C. H. P. içinde bir kaynaşma olduğu iddiaları ortaya atıldı. Gerçi iddialarda biraz gerçek payı vardı, Grup Yönetim Kurulunun tutumu genç milletvekillerini kırıyordu. Ama, memleket meselelerinin halli yönünden olayları izleyen C. H. P, li milletvekilleri sabretmeyi uygun bulmuşlardı önergeyle ortaya çıkan olayda Grup Yönetim Kurulunun tutumu, genç milletvekillerini biraz daha kırdı. Yönetim Kurulu üyesi ve Grup Başkan Vekili İbrahim Öktem yanlış hareketle, 63 milletvekilini suçlamaya çalıştı. Önerisinin Yönetim Kuruluna verilmeden Basına açıklanmasını bir zabıtla tevsike kalkıştı ve önergecilerin biraz daha kendilerinden uzaklaşmalarına sebep oldu. Öktemin hatalı hareketi sonucu ortaya çıkan gerilim, C. H. P. içindeki olayın bir kısım basın tarafından istismarına yol açtı. Manşetilerini süsledikleri "karışıklık" sözleriyle meseleyi bambaşka yönden ele aldılar.

Önergeye imza koyan 63 milletvekilinden bir kısmı bir gün sonra imzalarını geri aldılar. Aslında, her iki grubun da varmak istediği hedefler başka başkaydı.

Bir kere, C. H. P. Grubunun aldığı kararın dışına çıkılmıyordu. 63 mil letvekiünden hiç biri de Siyasi Affa karşı değildi. Ancak bunun zamanını ve zeminini Hükümete bırakıyor ve Affın siyasi bir pazarlık konusu haline. gelmesine karşı bulunuyorlardı Bütün bunların dışında, genç milletvekillerinin anlatmak istedikleri bir nokta daha vardı: "Siyasi Af konusunu işleyenler 27 Mayıs İhtilalini

meşruiyetine türlü yollardan gölge düşürmek isteyenlerdir. Hareketlerini başka türlü yorumlamak kaabil değildir."

Hakikaten C. H. P. Grubu içinde böyle bir cereyana şiddetle karşı koyan ve bu konuda katiyen taviz vermemek kararında olan milletvekilleri büyük bir yekûna baliğ olmaktadır. Gençlerden müteşekkil bir grup, koalisyonun karşı kanadının devamlı hücumlarından usanmış, küçük politik oyunlarından bıkmıştır. Sözleriyle yaptıkları arasında büyük fark olan A.P. tün bir kolunun devamlı zorlaması, bu grubu birden genişletmiş ve sonuca yarmak hususunda harekete geçirmiştir. Ne var ki, 63 milletvekilinin imzaladıkları önergenin ortaya çıkardığı o-.îay bir fanteziden ileri gidecek kudrette değildi. Nitekim, üzerinden bir gün geçmeden, neredeyse C, H. P. içinde bir iç mesele haline gelme istibadını gösterdi. Hele cuma günü, Grup Yönetim Kurulunun önergeyle ilgili bir bildiri yayınlama teşebbüsü işi adamakıllı çığırından çıkardı. Allahtan, önergede imzası bulunan Yönetim Kurulu üyelerinden Celâl Ertuğ zamanında yetişerek işi. önledi ve gençler üzerinde bu bildirinin fena tesir yapacağım "elçiye zeval olmaz" kabilinden, idarecilere bildirdi. Zira Ertuğ, bu temastan birkaç dakika evvel Turan Şahin ve arkadaşlarıyla görüşmüş, meselenin büyütülmemesi tavsiyesini idarecilere iletmişti.

Teknik işler..

C. H. P. Grubunda genç milletvekillerinin bu şekilde harekete geçmesine sebep teşkil eden bir başka konu tamamen teknik bir husustan ileri geliyordu. Anayasanın 92. maddesi gereğince Cumhurbaşkanına verilen af yetkisi, karşı tarafta sakız haline getirilmişti. Hasta ve yaşlılara tanınacak, olan bu hak, türlü kanallardan umumi efkâra türlü şekillerde intikal ettiriliyordu. Oysa, Anayasanın 145. maddesi sarihti ve Cumhurbaşkanının yetkilerini sınırlamıştı.

Necip Mirkelamoğlu - Arif Ertunga
Sabretmekle koruk helva olur mu?

Affa mazhar olabilmek için birinci şart, bir dilekçeyle Cumhurbaşkanına müracaat etmekti. Bu dilekçe Cumhurbaşkanı tarafından Hükümet Başkanına verilecekti. Başbakan dilekçeleri Adalet Bakanına gönderecek, Adalet Bakanı kendi kanalından, dilekçe sahiplerinin affa mazhar olabilecek evsafı haiz olup olmadıklarını inceleyecekti. Sonra dilekçeler Cumhurbaşkanına gönderilecek ve affa mazhar olacak vasıfları haiz bulunanlar hakkında müsaade talep edilecekti.

Cumhurbaşkanlığına 100'den fazla dilekçe gelmiş bulunmaktadır. Fakat bunlar üzerinde henüz bir işlem yapılamamıştır. Büyük söylentilere yol açan eski Cumhurbaşkanının affıyla ilgili işleme gelince, bunun için bir adım dahi atılmamıştır. Bayar, kendisinin bunama derecesinde ihtiyarladığını tevsik eden bir dilekçe yazmayı, Kayseride kendisini bu konuyla ilgili olarak ziyaret eden bir akrabasının bütün ısrarlarına rağmen, reddetmişti.

Cumhurbaşkanının Anayasadaki madde gereğince yetkisine dayanarak bazı mahkûmları affetmesi bu teknik muamele yüzünden gecikmektedir.

Kellim kellim layem fa

Fakat Siyasi Affın gecikmesinde rol oynayan bazı başka sebepler de mevcuttu. Bunların başında, A. P. nin hedefi belli olmayan tutumu geliyordu. Gergi A. P. mukadderatını Kav-

C.H.P. Grubu toplantı halinde
Basiretin ışığında

seri affına bağlamıştı ama, içindeki çeşitli cereyanlar bu yoldaki gayretleri hedefinden şaşırttı. Evvelâ, basiretsiz bir lidere sahip olması, A.P. Grubu içinde belli bir fikrin kuvvet kazanmamasını intaç etti. Nitekim haftanın başında yapılan Grup toplantısındaki gergin hava da bunu açıkça ortaya koydu.

Haftanın başındaki o salı günü A. P. Grubu saat 10.30'da toplantıya çağrıldı. Doğrusu istenirse, siyasi çevreler bu Grup toplantısına ziyadesiyle önem vermekteydiler.

İlk söz, müfrit gruptan Mehmet Ali Aytaçın bir önergesiyle Genel Başkan Gümüşpalaya verildi. Başkanlık kürsüsünde gene bir namlı müfrit, Ferruh Bozbeyli vardı. Mehmet Ali Aytaçın önergesi Genel Başkanın af konusunda Grubu aydınlatmasını derpiş ettiğinden, Gümüşpala, münhasıran liderlerarası temaslardan ve Siyasi Af konusundan söz açtı.

Gümüşpala konuşmasına maziyle başladı ve çok evvel yapılan af ile ilgili toplantılardan bahsederek devam etti. A. P. nin Pala Paşası, C. H. P. nin altı şu kadar aylık zaman İçinde af konusunda pek mütereddit davrandığından şikâyetçiydi. Sonra da, liderlerarası toplantıda yapılan, af ile ilgili müzakerelerden söz etti ve İsmet İnönünün, 29 Ekimden evvel Siyasi Affı çıkarmağa gayret edeceğini söylediğini ileri sürdü. Bu sözler, A. P. li milletvekili ve senatörler üzerinde müsbet tesir bıraktı. İsmet İnönünün "yaparım" dediğini yapacağını pek iyi bildikleri için Pala Pa--anın bu sözlerini bir müjde saydılar. Nevar ki, bu sırada hoşa gitmeyen hâdiseler de cereyan etti. İşlerin kendi , hesaplarınca yolunda gitmediğini gören A. P. nin "Irkçı Ekalliyeti" hemen sabotaja başladı. Mehmet Turgut, oturduğu yerden konuşmalara müdahale etti ve

"— C. H. P. lilerle anlaşılamaz. Bu koalisyon C. H. P. ile yürümez" seklinde parazite girişti.

Müdahaleler gittikçe artınca, Kemal Bağcıoğlu konuşmak zorunda kaldı. A. P. li genç Genel İdare Kurulu üyesi :

"— Susalım, dinliyelim, sakin olalım" şeklinde konuşunca, müfrit Turgut bu defa yerinden Bağcıoğluya sataştı:

"— Sen sus, ukalâ!"

Bu sözler iki grup arasındaki gergin havayı daha da kertikledi ve bir ağız dalaşına sebep oldu. Bereket mutediller araya girdiler ve çıkması mümkün bir çirkin olayı önlediler. Fakat Bağcıoğlu bu defa Başkanlığı suçladı ve:

"— Bu ne biçim Riyasettir? Kasten karışıklık çıkarıyor" dedi.

Erol Yılmaz Akçal
Af sevdası

Ortalık yatışınca gergin sinirler de gevşedi ve taraflar birbirlerinden özür dilediler. Bu arada Sakıp Önalın, ortalığı biraz daha karıştırmağa çalıştığı görüldü.

A. P. Grupunda esen elektrikli hava sebebiyle mesele insicamını kaybetmişti. Zaten arzu edilen de bu idi.

Halûk Nurbaki
Aklıselim yolunda

Aslında, verilmiş bir karar yoktu. Nitekim af ile ilgili görüşmenin 11 Mayıstaki liderlerarası toplantıdan sonra yapılması galip tez olarak ortaya çıktı. Saat 13 de A. P. Grupu dağılırken af konusunda verilmiş bir karar yoktu.

Maksut bir, rivayet muhtelif

Koalisyonun yaşaması için tedbirler düşünülürken, bir kere daha ortaya sürülen af konusunda siyasi parti liderleri kısmen anlaşmaya varmışlardı. Fakat A. P. kanadının mütecanis olmayışı, Pala Paşanın fikrinin zikrine uymamasına sebep oldu. Pala Paşa, liderlerarası toplantıda kademeli bir affa taraftar olduğunu bildirmekle beraber, bunu bir kere de teşkilâtına ve Genel İdare Kuruluna intikal ettirip onlardan fetva almayı uygun bulduğu için toplantının bir başka güne bırakılmasında fayda gördü. 11 Mayısa bırakılan toplantının ilk kısmında parti liderleri, İnönünün ileri sürdüğü kademeli af konusunda prensip ihtilâfına düşmediler. Mesele, A. P. li milletvekillerinin ifadesiyle, bir "numara yapma kararı" şeklinde 11 Mayıs tarihli toplantıya talik edildi.

Nitekim 7 Mayıs Pazartesi günkü A. P. Genel İdare Kurulu toplantısında da bu konu tartışıldı.

Cuma günü A. P. nin en selahiyetli organı, İsmet Paşanın tuttuğu ışık altında kademeli bir affı tasvir eder mahiyette bir karar aldı. Ancak zaman meselesinde Başbakan ile aynı fikirde değillerdi. Onlar, affın tatbikine daha evvel başlanmasında ısrar edilmesini istiyorlardı. Ancak, bu kararın umumi efkâra sızmasında fayda bulmadıkları için "ne koparır sak kârdır" kabilinden, umumi afta ısrar edilmediği haberini yaymağı denediler. Böylece teşkilâtın tepkisi önlenmiş olacaktı. Nitekim, saat 14'deki A. P. Genel İdare Kurulu toplantısından çıkan Gümüşpala saat 16'da bu ışık altında 11 Mayıs toplantısına katıldı. Kendisi A. P. Genel İdari Kurulu tarafından tam yetkiyle techiz edilmişti,

A. P. Genel İdare Kuruluna hakim olan fikir şuydu: "Kademeli affı peki. Fakat tarihleri mutlaka tespit edilsin...."

İşte haftanın sonundaki cuma günü saatlerin 16'yı gösterdiği sırada toplanan parti liderleri, meseleleri bezaviyeden mütalâa eden bir A. P Genel Başkanı ile karşı karşıya kaldılar.

Çırpınışlar

Şu satırların dizildiği sırada başkentte siyasi hava öylesine karmakarışık bir hale gelmiştir ki, bizzat içinde olanlar bile neyin ne oldugunun farkında değillerdir..

A.P. Genel İdare Kurulu cumartesi sabahı toplanmış ve A.P. nin af konusundaki hareket tarzını yeniden gözden geçirmeğe başlamıştır. Genel İdare Kurulunun basiretli üyeleri, -Halûk Nurbaki, Turan Kapanlı gibi- meseleyi uzatmamanın faydalı olacağını savunmuşlardır. Ama Gümüşpala, bir gün evvel yaptığı mülakatın -Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Zeytinoğluyla yapılan görüşme- ışığı altında ısrarından vazgeçmeme havasına bürünmüş, konuşmaktan ziyada dinlemeyi tercih etmiştir. Genel İdare Kurulundaki hava Gümüşpalanın istediği şekle inkılâp etmediği takdirde, A. P. Genel Başkanının çekilmesi bile şu sıralarda mümkün görülmektedir.

Ahmet Topaloğlu - Avni Doğan

Bilirkişi

İÇİŞLERİ

"Dil yarası gibi yara olmaz"

O gün ortak grup toplantısının gündeminde son derece önemli meseleler vardı. Liderler arası af meselesi hakkında görüşmeler yapılacak, Koalisyonu Yaşatma Komisyonlarının çalışmaları hakkında bilgi verilecekti. Olaylar peş peşine gelmişti. CHP yi yakından ilgilendiren pek çok konu vardı ve CHP li senatörlerle milletvekilleri o gün, bütün bu konuların bir an önce deşilmesini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

İnönü kürsüye çıktığında, herkes dikkat kesildi. Liderin söyliyeceği her söz, CHP nin kaderinde önemli bir rol oynıyacaktı. Ama. İnönü, CHP nin meselelerinden önce, çok daha değişik bir meseleye temasla sözlerine başladı. İktidarın iki kanadından biri olan kendi partisinin Parlâmento Grubuna Mardin olayları hakkında kısa, ama son derece sarih bilgiler verdi. Sözlerine önce, olaylar için kendi koyduğu teşhisle başladı. Yılların devlet adamlığı potasında pişirdiği tecrübeli Hükümet Başkanının Mardinde cereyan eden ve gazetelerde geniş yer bulan olaylar hakkındaki teşhisi şuydu:

"— Hadise, aslında, yersiz bir sözün yarattığı infialden başka bir mâna taşımamaktadır."

Olaydan haberdar olur olmaz, olay yerine derhal iki Bakanını gönderen Başbakan, sözlerine şöyle devam etti::

"— Söz yarası silâh yarasından daha tesirlidir. Bunu hiç affetmem. Bir idaresizlik yapılmıştır. Birbirlerini rencide edecek karşılıklı sözler sarfedilmiştir. İdaresizlik yapanlar değiştirilecek ve cezalandırılacaktır. 1çinde bulunduğumuz karışık ve politik cereyanlar, türlü maksat ve niyetler, bu gibi hadiseleri istismara müsaittir. Çok yakından tanıdığım Mardin halkının zengin vatanperverlik duygusuna mutlak! inancım vardır."

Gerçekten de olayın en güzel panoraması, olsa olsa en mükemmel şekilde bu sözlerle çizilebilirdi. Mardin Hadisesi, yersiz bir sözün yarattığı infialden daha öteye bir mâna taşımamaktadır. Ama ne var ki, karşılıklı tahrikler, karşılıklı çekişme ve idaresizlikler bir bardak suda fırtına yaratılmasına, bir takım gazetelerin de aracılığı sonucu, Ordu ile, Milletin karşı karşıya geldiği şeklinde dedikoduların çıkmasına yol açmıştır.

Ofsayttan gol

Deride bıraktığımız haftanın ortalarında, çarşamba sabahı, İbrahim Öktemin başkanlığında toplanan CHP Meclis Grubu toplantısında ilk sözü alan İnönünün en doğru teşhisi koyarak Grup üyelerini aydınlattığı Mardin olayları, 6 Mayıs pazar günü yapılan bir futbol maçında başgöstermiştir.

Mardin futbol sahasında o gün, Mardin Timur takımı ile Diyarbakır Dicle takımı arasında bir maç vardı. Bu oldukça iddialı bir maçtı. Daha ilk andan itibaren süratli bir tempo ile oyuna başlayan Dicleliler, sahada pek' bariz bir hâkimiyet kurmuşlar, Mardinin Timur takımının kalesini âdeta muhasara altına almışlardı. Maçın ilk haftaymı Diclelilerin gallbiyetile sona erdi. İkinci haftayımda da baskılarını devam ettiren Dicle haf hattı, Mardin kalesine bir gol daha attığında, kendi takımlarının yenilgisinin perçinlendiğini gören Mardinli seyirciler son derece sinirlendiler. İşte tam bu sırada da, tribünlerde oturan bir Diyarbakırlı, Dicle takımını teşci için avazı çıktığı kadar bağırınca kızılca kıyamet koptu.

Üstüste yedikleri gollerle zaten çileden çıkmış olan Mardinli seyirciler, Dicle takımını teşvik eden Diyarbakırlı seyirciyle kapışınca ortalık bir anda karıştı. Tribünlerdeki kaynaşma, hemen ayni anda sahaya da sirayet etti. Arsadan bozma Mardin futbol sahası bir anda bir ana baba gününe döndü. Saha kenarında ve tribünlerdeki seyirciler arasında, bir miktar da jandarma eri vardı. Olaya bunlar da önce ayırıcı olarak karıştılar. Ne var ki, stadda asayişi teminle görevli polislerin müdahalede geç kalması, olaya, günlerden pazar olması dolayısile izinli olan ve maç seyretmeye gelmiş bulunan jandarma erlerinin de karışması, curcunayı iyiden iyiye büyüttü. Stadın hemen üst tarafındaki bir tepede bulunan Mardin Bölgesi 22. Jandarma Tugayı karargâhında nöbetçi bir asteğmen, aşağıda kavganın büyümekte olduğunu görünce, karargâh hazır kuvvetine derhal olaya müdahale emrini verdi. Bir takımhk bir kuvvet halindeki hazır kuvvet, süratle olay yerine geldi ve birbirlerine iyice girmiş olan jandarmalarla sivilleri ayırmaya çalıştı. Ama, aslında ofsayttan atıldığı ileri sürülen golden dolayı iyice sinirlenmiş olan Mardinlileri yatıştırmaya imkân yoktu. Taraflar birbirlerine sille-tokat girmişler, işe, yerden kapılan taşlar da karışmıştı. Tugay Karargâhının nöbet çi subayı Yücel Ataönder, kavganın

bastırılmasının imkânsızı olduğunu görünce, emrindeki birliğe:

"— Süngü tak!" komutunu vermekten 'başka çare bulamadı.

Süngü takan jandarma birliği artık bundan sonra kavgacıları ayırmak için oldukça haşin, davrandı. Mardinlilerle, kavgaya karışan izinli jandarma eratı ayrıldı ama, kavga gene de bir türlü, son bulmak bilmiyordu. Bu kere karşılıklı bir taş düellosu başladı. İnsafsızca atılan taşlar iki taraftan da yaralanmalara sebep oluyordu. Mücadele bir iki saat sürdü. Sonra, Tugayın daha üst rütbeli subaylarının, Valinin, Emniyet Müdürünün ve ilgililerin müdahalelerile durduruldu ama, ortalık da bir muharebe meydanına dönmüştü. Jandarma erlerinden Hayri Özmen, Avni Dönmez, Necati Aybek, Ahmet Direkçî ve Kadir Nergiz, sivillerden de Nezir Aygüler, Kemal Törek, Şehmuz Sadi, Adil Gelmedi, İsmet Olum, Veysi Yaşar, Derviş Ecevit, Münir Erbaykal, Aziz Solay, Soysal Erkan, Mehmet Adıbelli, Fevzi Yurdakul,-Mehmet Dabakoğlu, Abdülkadir Kaya, Mesir Çubuk, Hıdır Kırmızı ve Beşir Papatya oldukça ağır bir şekilde yaralanmışlardı.

Ne var ki, o hâyıhuy arasında, 5'i Jandarma, 18'i sivil 23 yaralı, halk ve jandarmalar arasında derhal "yüzlerce yaralı ve ölü var" şeklinde formüle edildi. Gerçi, herkesin gözü .önünde cereyan eden olayda hiç; kimsenin öldüğünü gören yoktu ama, dedikoducular ve evhamcılar, "mademki yaralı çok, o halde ölü de vardır" diyorlardı. Olaya, Mardin Lisesi öğrencilerinin de karışmış, olması ise, işe gençlik heyecanının karışmasına yol açtı. Ama, Mardinlileri asıl çileden çıkaran bunlar da değildi. Onları kavgada gözü dönmüş bir hale getiren asıl mesele, kavga sırasında başına kuvvetli bir darbe yiyen uzatmalı jandarma Çavuşu Zekeriya Erkorkmazın, can acısıyla:

"— Öldürün şu pis arapları!" şeklinde konuşması oldu.

(3. Sulh Ceza Mahkemesi eliyle aldığımız tekziptir)

İller Bankası umum müdürü Selâhattin Babüroğlunun nakletmesinden kaleme alındığı anlaşılan bu yazıda "Hendeke göre Türkiye yaşanması güç memleketti" Bu cümle benim sözümün Babüroğlu tarafından tamamen tahrif ve tagyir edilmiş şekli olup şekil ve manası saklanmak istenmiştir. Ben kendisi ile olan konuşmamızda "Memleket için en büyük tehlikenin erozyon olduğunu millet hükümet ile el ele verip bu toprakları ağaçlandırmaz ise bir kaç vadi hariç bir kaç asır sonra bu topraklar yaşanması güç hale gelecektir." dedim. Fakat Babüroğlu bu cümlemi şekil ve mana itibarile kendi arzusuna uygun şekilde tahrif ve tağyir etmiş ve nakletmiştir. Hakikat halin anlaşılması için işbu tekzip yazımın intişarını istedim. Bu hususi ziyarete Babüroğlu resmi plakalı bir vasıta ile gelmiştir.

Avukat Feridun Hendek

Refik Tulga
Ordu gözüyle

Kazan kaynıyor

Devamlı bir şekilde etnik bir takım' ithamlar altında bocalayan Mardinliler için, Zekeriya Erkorkmazın o kavga-gürültü ânında söylediği iddia edilen sözler, bir. kırbaç tesiri yapmıştı. Mardinliler arasında bu söz ağızdan ağıza yayıldı, sırf canı yandığı için gayrı iradi lâf eden Zekeriya Erkorkmazan sözleri, bütün Jandarma Tugayı mensuplarına atfedilir hale geldi.

Aslında yüzdeyüz türk olan, soyları Artukoğullarına kadar uzanan Mardinlilerin aşırı hassasiyetlerine hak vermemeye imkân yoktur. Ama bu hassasiyet, çok daha başka bir takma sebeplerle o akşam öylesine körüklendi ki, bu körüklenme sonucu ortaya çıkan olaylara hak vermeye imkân kalmadı.

Bir hayli yaralıya mal olan gündüzkı kavga. Mardini için için. kay» natmaya başlamıştı. Gerçekten yaralılar vardı, başı gözü yarılmışlar var» di. İtişip kakışmalar sırasında dövülenler, hırpalananlar vardı. Basit bir maçta, maçın heyecanı içinde.anlaşmazlıktan çıkan kavga bir büyükçe sokak arbedesi halini almıştı. İleri geri laflar ediliyordu. Bütün bunlar doğruydu ama, o anda hiç kimsenin aklına, böylesine bir olayı istismar etmek isteyeceklerin çıkacağı gelini» yordu. Ama, hayır! O akşam, araya bir takım adamlar girdiler. Vaziyetlerine göre kızdıkları şey, Mardinlilere "pis araplar" diye hakaret edil» mesiydi. Ama, bu sözü istismar edenler için asıl mesele çok daha değişiktir. Mardin bölgesinde asayişi teminle görevli Jandarma Tugayı, sadece asayişle değil, bölgede çok yaygın olan kaçakçılık olaylarının önlenmesi ile de uğraşıyordu. Bu ise, Mardine yerleşmiş olan, ama aslında çoğu Mardinli olmayan bazı insanları mutazarrır ediyordu.

Bunlar, tesadüfen karşı karşıya gelmiş gibi olan Mardin halkı ile Jandarma Tugayı mensubu arasına nifak sokmak için o akşam ellerinden geleni yaptılar. İstismar ettikleri hep, Mardinlilerin son derece temiz ve milli duygularıydı. Bilhassa lise gençliği, çabuk heyecanlanan bir gençlik olarak, inandırılmak istenen sözlere kanarak taşkınlık gösteriyorlardı. Nitekim o gece, sayıları bir kaç yüz kişiyi bulan bir kalabalık, aralarında gündüzki kavgada yaralanmışlardan bazıları da olduğu halde, Tugay Karargâhının bulunduğu yere doğru bir protesto yürüyüşüne geçtiler. Ellerinde meşaleler, "Olur mu böyle olur mu?" yazılarını taşıyan dövizler taşıyorlardı.

Tugayda derhal, herhangi bir hadiseye meydan verilmemesi için gerekli tedbirler alındı. Jandarma Alay Komutanı Hikmet Gürcebe Mardinlilere hitaben bir konuşma yaptı, onları yatıştırmaya çalıştı. Ne var ki kalabalık, aralarına karışmış tahrik» çilerin yol göstermesiyle bu sefer de Tugayın Mardinden kaldırılması için Valiye gitmeye kalkıştı. Meşaleli ve dövizli kalabalık, marşlar söyleyerek ve bütün Mardini de ayağa kaldırarak Vilâyet Konağına doğru yürüyüşe geçti. Vali yerinde yoktu.Bu sefer Emniyet Müdürlüğüne gidildi.

Kalabalık arasında bir takım insanlar, yanlarında taşıdıkları taşları Vilâyet Konağına, Emniyet Müdürlüğüne atmaya başladılar. İlk plânda haklı bir protesto yürüyüşü mahiyetini gösteren yürüyüş, yavaş yavaş ölçüsünü kaçırmaya yüz tuttu. Emniyet Müdürlüğünün balkonuna Çıkan Vali, halka hitaben bir konuşma yaptı. Varsa, suçluların cezalandırılacağını söyledi, kalabalığı teskine çalıştı. Ama, ellerine geçirdikleri fırsatı kaçırmak istemeyenler, Tugayın illâ da Mardinden uzaklaştırılmasında fayda bulanlar söz anlamak bilmiyorlardı. Bilhassa civardaki askerî vasıtaları tahrip için ellerinden geleni yapıyorlardı. O gece, olaylar güçlükle yatıştırıldı ve halk evlerine sokulabildi.

Mardinli gençler Başbakan İnönü ile birlikte

Asayiş berkemâl

Tahrik devam ediyor

Olayın ertesi günü, hafta başıydı. Pazar günü kapalı olan dükkânlar açılacak, daireler faaliyete geçecek ve normal hayat başlıyacaktı. Atna hayır! Gece tezvir kumkumaları faaliyetlerine devam etmişler, ev ev dolaşmışlar, Mardinlilere ertesi gün dükkânlarını açmamalarını, sabah erkenden yeni ve büyük bir yürüyüş daha yapılacağım söylemişlerdi.

Nitekim pazartesi sabahı, 5000'e yakın Mardinli, aralarında gene bir gün önceki kavgada yaralananlardan bir kısım olduğu halde,bir gün öncekinden de kızgın bir şekilde Jandarma Tugay Karargâhının bulunduğu tepeye doğru yürüyüşe geçtiler. Kafilenin elebaşılığını, eski DP'li, yeni CKMP'li İl Başkanı İsmail Mungarı ile İl İkinci Başkanı Kaya Şatana yapıyorlardı. Kaya Çatananın, kadrosu hayli eksik olan Mardin Lisesinde de öğretmen vekilliği yapması, dolayisile de öğrencilerle yakın temasının olması, çabuk alevlendirilebilen bu hazır kalabalığın nümayişçiler arasına katılmasını sağlamıştı.

Mardindeki 22. Jandarma Tugayının esas komutanı Albay İsmail Atak, olaylar sırasında Mardlnde bulunmuyordu. Yıllık iznini geçirmek üzere Ankaraya gitmişti. Tugaya, Jandarma Alay Komutanı Albay Hikmet Gürcebe vekâlet ediyordu. Gürcebe, bir gün önceki olaylardan, Tugayın bağlı bulunduğu Diyabakırdaki VII. Kolordu Komutanım haberdar etmişti. 'Kolordu Komutam da olayların vahametini anladığından hemen pazartesi,sabahı, 96 kilometrelik yolu aşarak Mardine gelmişti, Kolordu Komutanı Nazmi Karakoç, 5000'e yakın Mardinlinin gene ellerinde dövizler olduğu halde Tugaya doğru yürüdüklerini gördüğünde hiç tereddüt etmeden kalabalığın önüne geçti. Onlara hitaben bir konuşma yaptı. Ama, tahrikler öylesine artmıştı ki Kolordu Komutanının üzerine yürümeye kalkanlar oldu, civarda bulunan, Tugaya ait askerî vasıtalar ve binalar taşlandı, bazı jiplerin tenteleri parçalandı, pikapların camları kırıldı. Nazmi Karakoçun arabasına da saldıran mütecavizler, makam arabasının camlarını kırdılar. Bu arada da:

"— Bize pis arap diyen assubayı istiyoruz" diye bağırıyorlardı.

Bir nevi kelle istemeye çıkan bu grubun davranışı karşısında, asayişi temin için zor kullanmaktan başka çare kalmıyordu. Kalabalık binbır güçlükle Tugay Karargahı önünden uzaklaştırıldı. Ama bu sefer de sel, gene Vilâyet önüne doğru akmağa başladı. Taşlarla Vilâyet binasına hücum edenler bu sefer de Valiye hitaben:

"— Suçluları bize teslim edin" diye bağırıyorlardı.

Vilâyetten lise binasının önündeki meydanlığa gelenler, burada da lise binasının cam ve çerçevelerinin kırılmasına yol açan taşkınlıklarına devam ettiler. Sabahın alacakaranlığında başlayan kargaşalıklar, öğle sonlarına kadar sürdü.

Öğleden sonra ortalık nisbeten yatışır gibi oldu ama, gene de toplanmalar yer yer devam ediyordu. Mardin Valisi halkı yatıştırmak için şehir ileri gelenlerinden yardım sağlamaya çalışıyordu. İşte bu saatlerde. Mardine Koalisyon Hükümetinin iki Bakanı, Avni Doğan ile Ahmet Topaloğlu. yanlarında 2. Ordu Komutanı Korgeneral Refik Tulga olduğu halde geldiler. 7. Kolordu Komutanı da. Bakanlar ve Ordu Komutanına refakat ediyordu. Bakanlar Mardine girince doğruca halkın arasma karıştılar, bir süre Mardin sokaklarında dolaştılar, ilgililerden olayın cereyan tarzı hakkında bilgi aldılar. Bakanların ve Komutanların sokaklarda dolaşmaları, olayla ilgilenmeleri, Mardinliler üzerinde müspet tesir uyandırdı. Tahrikçiler nisbeten sindiklerinden, halk:

"— Yaşasın Ordu, yaşasın Bakanlarımız!" diye bağırmaya başladı.

Akşam üzerine doğru şehirde sükûnet tamamen avdet etmişti. Milli Savunma Bakanına vekâlet eden Devlet Bakanı Avni Doğan ve İçişleri Bakanı Topaloğlu, şehir ileri gelenlerine, olayda suçlular varsa bunların şiddetle tecziye edileceklerini,' ' tahrikçilerin de askerî mahkemeye sevkedilecekleri garantisini verdiler.

Tahkikat ve ötesi

İki Bakan ve bir Ordu Komutanını süratle olay yerine sevkeden sebep, işin içine yabancı ideolojilerin karışması ve partizanca tahriklerin rol oynayabileceği endişesi idi. Ama daha ilk günden yapılan tahkikat, olayın sanıldığı kadar vahim sebepleri olmadığını ortaya koydu. Tahrikçiler olduğu belliydi. Bunlar daha ziyade, Jandarma Tugayının acaba Mardinden kaldırılabilmesi mümkün olur mu ümidiyle hareket etmişlerdi. Nitekim, yapılan ilk tahkikatta, elebaşı olarak görülen CKMP İl Başkanı sabık DP li Avukat İsmail Munganın muhtelif suçların sanığı olduğu tesbit edildi. Sanık türlü suçlardan 31 ay hapse mahkûm olmuştu. Öyle ki, yedeksubaylık hakkını

bile kaybetmişti. CKMP İl İkinci Başkanı olan Avukat ve Mardin Lisesi öğretmen vekili Kaya Şatana'da, başkanından farklı değildi. İlk tahkikat sonunda tevkif edilen diğer sanıklardan Yunus Anıkın da eski bir DP'li olduğu, 27 Mayıstan sonra diğer ağalarla birlikte uzun süre Sivas Cezaevinde kaldığı anlaşıldı. Bilâl Bilbay, Kemal Acabay adlı sanıklar da, . askeri vasıtaları tahripte, halkı teşvikte rol oynayan adamlardı.

İlk plânda yapılan tahkikat sonunda nezaret altına alman 113 kişiden B'inin tevkifine karar verildi. Bunlar derhal Diyarbakır Kolordu mahkemesine sevkedildiler. Nümayiş gecesi, kalabalığı dağıtmak için bindiği atın üstünden havaya ateş. eden bir süvari üsteğmeni hakkında da Mardin Savcılığınca tahkikat açıldı.

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında, Mardin eski sükûnuna kavuştu. Kolordu Komutanlığınca, hadise sırasında sert ve haşin hareketlerde bulunan Tugaydaki bazı görevliler başka yerlere nakledildiler, haklarında şikâyet olanlar için de tahkikat açıldı.

Bu arada, gazetelerin fazla şişirilmiş haberlerinden alman Ankaradaki Mardinli yüksek tahsil gençliği Ankara Valiliğine başvurarak bir yürüyüş yapmak istedi. Bu gençler de, Mardin senatör ve milletvekilleri tarafından yatıştırıldılar. Aralarından seçecekleri bir heyetin Başbakan tarafından kabul edilmesi ise, gençleri, yapmayı tasarladıkları yürüyüşten iyiden iyiye vazgeçirdi. Nitekim, haftanın ortasında, perşembe günü onbeş Mardinli genç, Başbakan İnönüyü ziyaret ettiklerinde, Başbakandan da, bir daha böyle hadiselerin tekerrür etmemesi için her türlü tedbirin alındığını öğrenerek müsterih oldular. Olay kapandı.'

Ne var ki, aslında alelade bir zabıta vakasından öteye geçmemesi gereken olay, haftanın sonunda, politik yatırım yapmaya meraklı bir takım milletvekilleri tarafından sözlü sorularla Meclise getirildiyse de, geniş yankılat uyandırmadı. Nitekim perşembe günü, İçişleri Bakanı Topaloğlu Senatoda verdiği izahatta da olayın kapanmış olduğunu söyledi ve politik yatırım meraklılarının hevesleri kursaklarında kaldı.

B. M. M.

Kubalı korkusu

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında birgün B. M. M. nin telefon kabinlerinin bulunduğu koridorda genç bir milletvekili etrafındakilerle, şakalaşıyor, durmadan nükte yağdırıyor, neşesini her haliyle belli ediyordu. Sırtında gri renkli, ağır kumaştan yetti bir elbise vardı. Genç milletvekilinin kendisinin de ziyadesiyle beğenerek uzun uzun güldüğü nüktelerden birisi şuydu:

"— İçerde ne olduğunu mu sordunuz? Tabiatiyle Hüseyin Nail Kubalıyı seçiyoruz..."

Neşeli milletvekili, A. P. nin bilinen kanadına mensup ve sabık Devlet Bakanlarından İzzel Akçalın küçük oğlu Erol Yılmaz Akçaldı. Neşesi, Anayasa Mahkemesine Üniversiteden seçilecek adaylar meselesinde ortaya çıkan bir gerçekten geliyordu. Üniversitenin gösterdiği adaylar arasında, D. P. devrindeki tutumuyla zamanın idarecilerinin ziyadesiyle sinirini bozan bir ilim adamı, Hüseyin Nail Kubalı da bulunuyordu. Kubalı ismi, A. P. nin bir kanadını teşkil eden bazı milletvekilleri için 27 Mayıs sabahı kadar korkunçtu. Bu sebeple, ellerindeki oy pusulalarını, acı hatıralarından intikam alırcasına sepete bırakıyor ve memnun, mütebessim, kürsüden iniyorlardı.

Bu düşüncenin yanında, bir başka partiye mensup milletvekilleri de yer aldılar. Y. T. P. de büyük bir çoğunluk, fazlaca müzakere, münakaşa etmeden, A. P. nin bilinen kanadıyla "gözlere bakarak" anlaştılar. Böylece bir gerçek ortaya kendiliğinden çıktı: 27 Mayıs ihtilâlinin fikrî cephesini hazırlayan ilim adamları Par»

B. M. M. toplantı halinde

Sağduyu bekliyor

Hüseyin Nail Kubalı
Öcü var!..

lamentonun bu grupları tarafından aforoz edilmişti!

Ne var ki, Kubalıya A. P. ve Y. T. P. den verilmiyen oylarla mesele hallolmuyor, diğer adayların seçilebilmesi için salt çoğunluğa ihtiyaç duyuluyordu. 294 oyla seçilebilme imkanma sahip bulunan adaylar bu yüzden bir türlü nisabı dolduramıyorlardı. Turlar uzadıkça uzadı. Kuliste cereyan eden kesif, faaliyet, meselenin başka başka yönlerden ele alınarak izahı, böyle bir oyunun çocukluk olduğu, aklı selimle hareketin lüzumu ne kadar izah edilirseedilsin, Kubalıya karşı girişilen hareket be.lirli kişilerin pek hoşuna gitti ve turlar devam etti.

Öyle ki, öğleden sonra, 4. turun sonunda Millet Meclisinde çoğunluk bile kalmadı. Mücadeleyi terkedenler ruleti çevirmeğe devam edenleri tek başlarına bıraktılar ve seçimler bir gün sonraya kaldı.

A. P. li ve Y. T. P. li müfritler muvaffakiyetlerinden pek memnun, ayrıldılar. Göğüslerini şişirerek :

"— Seçim isterse dört yıl devam etsin, biz o adama oy vermeyiz!" dediler.

Ancak, savunmaları sadece bununla kaldı. Prensiplerinden fedakârlık edemeyen bu grup, oy vermeme gerekçesini bir türlü açıklıyamadı!

Bir başka serencam..

Anayasa Mahkemesine Üniversite adaylarının seçimi Millet Meclisinde böylece devam ederken olayın bir başka şekli Cumhuriyet Senatosunda cereyan etti.

Gerçi dervişlerin fikri aynıydı. Cumhuriyet Senatosu, Üniversite tarafından gösterilen adaylardan birisini seçecekti. Bu meselede işin kolayı bulundu. C. H. P. lilerin de katıldığı itiraz feveranı, Anayasanın 145. maddesinin tefsirindeki anlayış farkından doğuyordu. Bir grup senatör adayların Üniversite dışından gösterildiğini iddia etti. Bu iddia üzerine açılan müzakereler o kadar uzadı ki, mukadder akıbet gelip çattı ve çoğunluk kalmadı.

Ama aslında işin içyüzü ertesi gün ortaya çıktı. Senato ikinci adayını kendisi seçecekti. İşte burada A. P. '+ Y. T. P. koalisyonu kendiliğinden teessüs etti ve D. P. devrinin pek tanınmış isimleri suyun yüzüne çıkıverdiler. Oysa seçimlerden evvel, Hükümeti teşkil eden iki parti idarecileri arasında bîr anlaşma olmuş, A.P. ve C. H. P. Grup Yönetim Kurulları yetkilileri, seçimler için bazı isimlerde mutabık kalmışlardı. Ancak, kâğıt üzerinde varılan anlaşma Senatoda bozuldu. İdarecilerin anlaşmaya vardığı sıralarda Y. T. P. li ve A. P. li gruplar, D. P. devrinin dehşetli Adalet Bakanlığı Müsteşarlarından Kevni Nedimoğluyu Anayasa Mahkemesi üyest yapmayı kafalarına koymuşlardı. Senatoda 65 oy sağladılar. Ama çokluk 95 oyla temin edilebiliyordu. Bütün uğraşmalara rağmen Senato bunu temin edemedi ve meselenin hallini bayramdan sonraya bıraktı.

İşin güzel tarafı, Koalisyonu devam ettirmek için çalışmakta olan A. P. ve C. H. P. li politikacıların teşkil ettiği komisyonların bu seçimler için aldığı kararlar cümlesinden olanının, Senatodaki gruplar tarafından hiçe sayılmasıydı. Komisyonlarca alınan karar, masanın üzerinde kalmağa mahkûm oluyordu.

Gençlik

Eski oyun

Geride bıraktığımı» haftanın- başlarında birgün, İstanbulun ziyadesiyle meşhur Belediye Sarayının mükellef toplantı salonunda, Başkanlık kürsüsünü işgal eden genç adam, önündeki masasına eğildi ve:

"—Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Kurul toplantısını 23 Temmuz gününe bırakıyorum" dedi.

Kürsüdeki genç adam sözlerini bitirince açık gri koltuklarda oturanlar salonu terkettiler. Türkiye Milli Talebe Federasyonu -T. M. T. F.-, Kongresinin 17. Genel Kurul toplantısı, 16 gün devam ettikten sonra bu şekilde sona erdi

Aslına bakılırsa, TMTF'nun bu kongresi geçen yıllardaki kongrelerine nazaran tamamen sönük geçmiştir. Bunun sebebini, D. P. iktidarının, gençlik teşekküllerine karşı olan hareketlerinin kongrelere kadar sızmasında ve işe polislerin de karıştırılmasıyla, meselenin çığırından çıkmasında aramalıdır. Üç yıl önce yapılan netameli kongrede, Yalçın Küçük ve Erol Ünalın polisler tarafından dövülerek nezarethanelere götürülmeleri, gençlik meseleleriyle yakından ilgisi bulunmayanlarca bile hâlâ teferruatı, ile hatırlanmaktadır. Fakat madalyonun bir de öteki yüzü vardır. Dışardan görülen, TMTF Kongresinin D. P. devrindeki spektaküler kongrelere göre gürültüsüz patırdısız bir şekilde ve ekseriyet temin edilemediği için tehîr edildiğidir. Aslında suyun altında olup bitenler, D. P. devrindekilere parmak ısırtacak mahiyettedir.

Buna rağmen Türkiyenin en büyük gençlik teşkilâtı olan TMTF'nun 17. Büyük Kongresinin kulislerinde olup bitenlerin şaşırtıcı bir tarafı da yoktur. Zira eski D. P. den müdevver yeni A. P.'lilerin malûm ve ziyadesiyle mâruf taktiklerinin bu kongrede de ısıtılıp ortaya çıkarılması, pek çoklarının yüzünde manâlı gülümsemele-

Şadi Pehlivanlıoğlu
Kursakta kalan eski heves

rin belirmesine sebep olmuştur. "Ziyadesiyle mâruf taktikler"in yeni tatbikçileri ise, adları, öğrenci meseleleriyle uğraşanlar için hiç de yabancı olmayan kimselerdir,

"Ustam öldü, ben satarım..."

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Kongresinin 16 gün sürüncemede bırakılmasının ve suyun altında dönen oyunların hikâyesi bir telefon muhaveresiyle başladı. TMTF Kongresinin ikinci gününde Başkanlık için adaylığını koyan tarafsız Oktay Ertür, Orhan Sakarya adında birinin kendisini telefonla aradığını öğrendi, ve bırakılan 44 23 27 numaraya telefon ederek Sakaryayı buldu. Ali Baba Otelinin 210 numaralı odasında kalmakta olan eski MTTB Başkanı Orhan Sakarya, esrarengiz ve kendisine has tavırlarla Ertüre TMTF Başkanı seçilmek isteyip istemediğini sordu. Ertür gülümsedi ve sorunun yersiz olduğunu, zira eğer seçilmek istemese adaylığını koymıyacağını bildirdi. Sakarya başını sallıyarak, eğer seçilmek istiyorsa mutlaka Ankaradan gelen "arkadaşlar"ın oylarını alması gerektiğini belirtti. Bunun üzerine Sakarya, dramatik bir tavırla, bir "pazarlık" teklif etti. Ankaradan TMTF Kongresine gelen delegeler Sakaryatun "gözlerinin içine" bakıyorlardı. Eğer Ertür, Sakaryanın "teklifleri"-ni kabul ederse, Ankaradan gelen "arkadaşlar", Ertüre oy vereceklerdi. Sabırlı bir Kimya öğrencisi olan Ertür, Sakaryayı dinledikten sonra, "tek lifler'inin neler olduğunu sordu. Sakarya, yüzünde muzaffer bir gülümseme ile "teklifler"ini sıraladı. Başta, "Siyasi Af" aleyhine beyanat verilmiyecekti. TMTF İkinci Başkanlığı için ise Sakaryanın göstereceği bir "Ankaralı arkadaş"ın kazanması için çalışılacaktı. Nihayet, üçüncü şart de, Genel İdare Kurulu için yine Sakaryanın göstereceği adaylar desteklenecekti. Sakarya, bu tekliflerin, Adalet Partisi Genel İdare Kurulunun isteği olduğunu esrarengiz bir tavırla ima etti.

Sabırlı Kimya öğrencisi içinden bir lahavle çekerek, Sakaryaya bu tekliflerin ipe sapa gelir şeyler olmadığını anlattı. Adalet Partisi meselesine gelinde, soğukkanlı Ertür, "hiçbir, partiye mensup değildi." Ertürün teklifleri reddettiğini gören Sakarya hafifçe sarardı ve Ertüre "o halde seçilemiyeceksiniz" dedi. Kimya öğrencisinin cevabı sâdece, omuzlarını silkmek oldu.

Sakaryanın -halen Ulaştırma Bakam Cahit Akyarın Özel Kalem Müdürüdür- eğlenceli teklifleri böylece reddedilince, hiddetli ve nevzuhur A. P. li kongreyi "sabote" etmekten başka çıkar yol olmadığını, Ankaralı "arkadaşlar"a açıkladı. Taktik şuydu: Kongre mümkün olduğu kadar oyalanacak ve sürüncemede bırakılacaktı. Böylece "Ankaralı arkadaşlar" da, delege sıfatıyla alacakları gündeliklerle İstanbulda keyiflerine bakmış olacaklardı. Kime oy verileceğine gelince, Sakarya, Ali Baba Otelinin 210 numaralı odasında şu espriyi yaptı: "Sophia Loren'e verirsiniz, canım.."

Alp Doğan Şen
Egzantrik bir adam

Ankaralı arkadaşların keyiflerine diyecek yoktu.

"Ankaralı arkadaşlar.."

Nitekim, "Ankaralı arkadaşlar", TMTF Kongresinin ikinci günü, hazırlanan plân gereğince bir teklif öne sürdüler. Efendim, İstanbulda otellerde kalıyorlar ve lokantalarda yemek yiyorlardı. Verilmekte olan 18 liralık yevmiye azdı. Bu yüzden de 25 liraya çıkartılması "Umumi heyetin yüksek tasviplerine arz olunuyor"du. "Ankaralı arkadaşlarım teklifi TMTF 17. Büyük Kongresinin delegeleri arasında doğrusu bir hayli rağbet gördü ve teklif kabul edilerek, yevmiyeler 25 liraya çıkartıldı.. Bir delege, "Yahu, mebuslar gibi, ilk işimiz aldığımız parayı yükseltmek oldu" diye oturduğu yerden söylendiyse de "Ankaralı arkadaşlar" tarafından ağzının payı verilerek susturuldu.

Yevmiyelerin 25 liraya çıkartılması üzerine "Ankaralı arkadaşlar" ağızları kulaklarına vara vara taktiğin ikinci safhasını tatbike koyuldular. İstanbulda yaz başlamıştı ve tabii "Ankaralı arkadaşlar"ın gezip dinlenmek haklarıydı. En iyisi lüzumsuz konuşmalar yaparak kongrenin uzamasını temin etmekti. Böylece hem "Orhan ağbi"nin dediği olmuş olacak, hem de keyiflere bakılacaktı.

İpe sapa gelmez takrirler ve takrirler niteliğindeki konuşmalarla tatbik edilen taktik, seçimlerde de devam etti. "Ankaralı arkadaşlar"ın gayretleriyle Başkanlık seçimleri için 23 tur yapıldı, ve Ertürün gerekli çoğunluğu sağlamasına 5 oy ile mâni olundu.

Sadık ağabey, No : 2

Sakaryanın temasları devam ederken, Ankaradan yeni bir "takviye ekibi" gelerek, TMTF kulislerine postu serdi.' Bunlar, A. P. nin "genç" milletvekillerinden Ordu Milletvekili Sadi Pehlivanoğlu ve Diyarbakır Milletvekili Alpdoğan Şendi. Ziyadesiyle meşhur Ali Fuad Başgilin koluna girerek resim çektirmekten nedense pek hazzeden Pehlivanoğlu ile egzantrik fikirli Alpdoğan Şen, Sakaryanın, Oktay Ertürden "iş çıkaramadığını" görünce, nisbeten daha yumuşak tabiatlı öteki Başkan adayım gözlerine kestirdiler. D. P. İktidarının gençlik işlerini tedvire memur ettiği Sadık Erdemin rolünü benimsemiş olan A. P. li milletvekilleri, doğrusu "Sadık ağabey"i aratmayacak şekilde bihakkın çalıştılar ve Yassıada mahkûmu Sadık Erdemin- göğsünü iftiharla kabartacak gayretler sarfettiler. Pehlivanoğlu ile Şenin, Maçka Teknik Okulu öğrencisi ve Başkanlık adayı Vehbi Dinçerle yaptıkları temasların sonucu da koskoca bir sıfır olunca, bu defa da dolambaçlı yollardan çareler araştırmağa koyuldular. Pehlivanoğhınun gece yanlarından sonraya kadar İstiklâl Caddesinde İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Nafiz Duru ile dolaşarak ikna konusunda sarfettiği gayretler de bir semere vermeyince, "takviye ekibi" kös kös Ankaranın yolunu tuttu. Kongrenin 16. gününde ise, havaların bir hayli ısınmış ve ada mevsiminin başlamış; olması dolayısiyle olacak, 144 delegeden sâdece 30'u kongrede hazır bulununca, Kongre Başkanı Cevdet Hacaloğlu TMTF Büyük Kongresini 23 Temmuza talik etmekten başka çâre bulamadı.

Fakat bu arada olanlar, TMTF'nin bizzat kendisine oldu. Yapılan hesaplar, delegelere 24 bin lira yevmiye ödendiğini ortaya koydu. Ayrıca müteferrik masraflarla bu rakam 29 bin liraya baliğ olmaktadır, ve tabiatile netice sâdece "alınan hava"dan ibarettir.

Konferanslar

Faydalı adımlar

Bembayaz saçlı, genç yüzlü zat, birden heyecanını frenlemek ihtiyacını duydu, sustu, dinleyicilerinin tâ gözlerinin içine bakarak konuşmasını bağladı:

"— Unutmayalım ki en faydalı, en tesirli yatırım, insana yapılan yatırımdır. Çocuk dâvasını halledemiyen toplumlar ise çökmeğe mahkûmdurlar."

Dinleyiciler konuşmayı başından beri büyük bir ilgiyle dinliyorlardı. Birden bir alkış patladı. Bu alkışlar İkinci Milli Sosyal Hizmetler. Konferansının, ana prensibini çizmiş oldu.

Olay, bitirdiğimiz haftanın ortalarında, salıyı çarşambaya bağlayan, gece Ankara Konser Salonunda geçiyordu. Konuşan beyaz saçlı zat, Türk Hukuk Kurumu Başkam Muammer Aksoy idi. Aksoy, konferansa dinamik bir görüşün temsilcisi olarak geldi hemen- her komisyon çalışmasında söz alarak hep bu görüşü savundu Ve gece saat 10'da İkinci Milli Sosyal Hizmetler Konferansı kapanırken, okuduğu güzel tebliğ ile fikrini Genel Kurula ittifakla kabul ettirdi.

Bugün, özellikle büyük şehirlerimizde binlerce çocuk, hepimizin gözleri önünde beden ve ruh bakımından mahvolmaktadır. Bu, insan varlığına, insan haysiyetine karşı işlenmiş bir suçtur ve aynı zamanda toplum için yüzbinlerc kabiliyet ve iş gücünün kaybolması demektir. Ayrıca yarın için onbinlerce suçlu yetiştirmek demektir. Sosyal ve ekonomik bakımdan korunmaya muhtaç çotuğun miktarı bugün memleketimizde 300 binin üstünde tahmin edilmektedir. İşte bu çok büyük dâvayı devletin bir ucundan ve iki parmakla tutması bile bugüne kadar bir atıfet, bir lütuf sayılmıştır. Devletin, özel idare ve belediyelere, çocukların korunması amacıyla ayırdığı para ve personel ancak semboliktir ve sonuç olarak, korunabilen çocuklarınadedi de aynı şekilde sembolik kalmaya mahkûmdur. Dâvaya devlet kadar hizmet, etmiş olan özel teşekküllerin faaliyetlerini de Batı memleketlerindekilerle kıyaslamak imkânsızdır. Yapılacak şey, korunmaya muhtaç çocuğa Bir sahip, tek bir sahip bulmaktır. Bugün korunmaya muhtaç çocuğa bir yandan mülkiye amiri, bir yandan Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Tardım Bakanlığı, Emniyet makamları, Belediye âmir ve memurları gibi çeşitli görevliler karışmaktadır ve işte bu çok sahip, çocuğu sahipsiz bırakmaktadır. Şu halde dâvanın çıkar yolu, korunmaya muhtaç çocuğa, sokakta veya yetkilerini kötüye kullanan ailede el uzatabilecek, bağımsız, tam bir teşkilât, bir "Çocukları Koruma Genel Müdürlüğü" kurmak ve çocuk dâvasına ait her türlü yetkiyi bu teşekküle devretmektedir. Bu Genel_Müdürlüğün, Anayasadaki "sosyal devlet" mefhumuna uygun olarak kurulacak bir "Sosyal Hizmetler Bakanlığı" içinde yer alması ise akla en uygun olanıdır.

Tebliğ alkışlar arasında ittifakla kabul edildi ve İkinci Milli Sosyal Hizmetler Konferansının uygulanabilir bir sonuca varmasını sağladı, ona bir hedef verdi. Zaten hemen her komisyon çalışmasında "çocuğa sahip çıkacak bir kuvvetli el" ihtiyacı duyulmuş ve bir teşkilât ihtiyacından bahsedilmiştir. Bu temayülü aydınlığa çıkarıp, ona yol çizen şey, Muammer Altsoyun tebliği oldu.

Dâvanın büyüğü.: Çocuk!

İkinci Milli Sosyal Hizmetler Konferansı, bitirdiğimiz hafta cumartesi günü Sağlık Bakanının bir konuşmasıyla açıldı. Sosyal Hizmetler Genel Müdürü Dr. Osman Yaşar ise konferansın önemini belirtti. Tema, "çocuk"tu. Çocuk her yönden ele alınmış ve ilgili mütehassıslar, komisyonlar halinde toplanarak, bu konferansa sunulmak üzere proje - raporlar hazırlamışlardı. Bu proje - raporlar, konferansın ikinci günü Türk - Amerikan Derneği- ile Yardım Sevenler merkez binasında, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğünün "çalışma odaları"nda, gene ilgili mütehassıslar ve illerden gelen delegeler tarafından yeni baştan okunup tartışıldı ve son şeklini aldıktan sonra rapor halinde Genel Kurula sunuldu.

Konferansın üçüncü ve dördüncü günleri, bu çalışmalarla geçti ve salı gecesi saat 11'de konferans, Üçüncü Milli Sosyal Hizmetler Konferansının konusunu tespit ettikten sonra kapandı.

Konferans başlıca beş bölüm halinde ele alınmış, bu bölümler de ayrıca ihtisas kollarına ayrılmıştır. Bu beş bölümü teşkil eden ana konular şunlardır: 1) Ana ve çocuk sağlığı, 2) Korunmaya muhtaç çocuklar, 3) İntibaksız ve suçlu çocuklar, 4) Çocuğun sömürülmesine engel olunması ve toplumun istenilmeyen etkilerinden korunması, 5) Çocuk konusu ile uğraşan resmi, yarı resmi ve özel teşekküller arasında işbirliği.

konferans programı hazırlanırken çocukla gerçekten ilgili bir önemli konu, besleme konusu gözden kaçırılmış ve bu, bazı komisyon çalışmalarında, mesela kreşler, müesseseler, bakım evleri konusunda bir gedik olarak kendisini göstermiştir. Bunu telâfi etmek için sık sık söz alan Besinci Dr. Osman Koçtürk ise, konuşmalarında beslenme meselesinin her derdin en önemli faktörü olduğunu ileri sürecek kadar "kendi ihtisası içinde kapalı" kalmıştır. Meselâ Os--an Koçtürke göre, memleketimizde-

Sosyal Hizmetler Konferansında dinleyiciler
Milli vazife başında

ki süratli nüfus artışının 1 numaralı faktörü, halkın iyi gıda alamamasıdır. "Yok olmaktan korkan insanoğlu, neslin bekasım temin endişesi içinde çocuk yapma dürtüsüne boyun eğer."

Ana ve çocuk sağlığı

Komisyon sözcüsü, ana ve çocuk sağlığının çocuk davasındaki önemini belirttikten sonra, ana ve çocuk sağlığı merkezlerinin geniş bir programla geniş kütlelere nasıl hipat edebileceğini anlattı. Fakat ana ve çocuk sağlığı programından istifade edebilmek için barem dışı bir hekim, ebe -hemşire, ebe tayini şarttır. Bunlar mukavele ile çalışacaklardır. Hıfzıssıhha kanunlarında bazı değişiklikler de teklif edildi. Meselâ, çalışan kadına doğumdan evvel ve sonra verilen üçer haftalık izin birer aya çıkarılmalıdır. Dairelerde, yarım saatlik süt verme müddeti de azdır. Bunun da 45 dakika olmasında fayda vardır. Sözcü, kriminel düşüklere mâni olmak için kati kanun maddeleri yerine "çocuk düşürmede gerçeklere cevap veren yeni bir nizamname nin kabulü" fikri üzerinde ısrarla durdu ve kürtaj konusundaki acı riyakârlığı tenkit etti.

Korunmaya muhtaç çocuklar

Bu bölüm, konferansın ağırlık merkezini teşkil etmektedir. Memleketimizde psikolojik, fizyolojik, sosyal ve ekonomik bakımdan korunmaya muhtaç çocuklar aile dışında ve aile içinde olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aile dışında korunmaya muhtaç çocuklar konusunda müesseseler, koruyucu ile ve evlât edinme müessesesi olarak ele alındı, ilmi bakımdan tartışıldı. Bu konuda en önemli eksikliğin "eleman" olduğu meydana çıktı. Bugün, ileri toplumlarda kimsesiz çocuğun büyük müesseselerde yerleştirilmesi prensibinden vazgeçilmiştir. Memleketimizde de bir yandan "koruyucu aile" müessesesinin geliştirilmesi, bir yandan da mevcut müesseselerin ıslah edilmesi gerekmektedir.

Evlât edinme konusu Genel Kurulda tartışmalara yol açtı. Daha ziyade, evlât edinme şartlarının güçlüğünden şikâyet edildi ve memleketimizde, evlât edinmek için şart koşulan "kırk yaşında olmak" kaydının bu müesseseye âdeta darbe indirdiği belirtildi. Aileler içinde çocuğun korunması konusunda çocuk ruh sağlığının önemi gerçekten iyi belirtildi ve bu, bugün karşımıza çıkan ana dâvaların membaı olarak vasıflandırıldı. Memleketimizde bu alan bomboştur. Ruh sağlığı ile ilgili müesseseler yok denilebilecek kadar az veya kifayetsizdir. Lise ve meslek okullarıyla Tıp Fakülteleri ve Hemşire Okullarına ruh sağlığı dersleri koymak, memlekete yetecek sayıda psikolog ve psikiyatr yetiştirinceye kadar sık sık kurslar açmak ve pratik sahada iş görebilecek rehber pedagoglar mezun etmek lâzımdır.

Çocuk yuvasını ziyaret edenler bir arada
Gittik, gördük, sevindiler

Ruh sağlığı konusunda çok önemli bir kol da aile rehberlikleridir. Bu, aile münasebetlerini düzenlerken, çocuğun korunmasını sağlıyacaktır. Özel eğitime muhtaç çocuklar, herşeyden evvel, ihtiyaca cevap verecek okulların, müesseselerin açılması ile ele alınacaktır. Fakat bu kâfi değildir. Bedence sakat çocukların, geri zekâlıların yetiştirildikten sonra çalıştırılması da önemli bir konudur. Bunun için plasman kanununun gerçekleşmesi şarttır. Yâni, yetişmiş ârızalı insana çalışacak yer bulmak ve buna mâni olan kanunları kaldırmak lâzımdır. Rehabilitasyon meselesi de yeni görüşlere uyularak ele alınmalıdır. Üstün kabiliyetli, üstün zekâlı çocuklar meselesi ise, henüz ele alınamamıştır. İdil Biret Kanunu hem çok masraflı, hem çok yetersizdir. Üstün kabiliyetli çocuğun geliştirilmesi, herşeyden evvel memleketin kalkınması ve yükselmesi ile ilgili bir husustur.

İntibaksız ve suçlu çocuklar

Dâva, önemli bir dâvadır. 1960 yılında İstanbulda Polis Müdüriyetindeki çalışmaların % 25'ini 11 - 18 yaşları arasındaki çocuklarla ilgili çalışmalar teşkil etmektedir. Gene umumi cinsî suçların % 33'ü de gene bu çocuklar tarafından işlenmiştir. Çocuk suçluluğu ile uğraşan müesseselerin bir elden ve anlayışla idare edilmesi hapishanelerdeki sübyan koğuşlarının kaldırılması şarttır. Osman Akolun ittifakla kabul edilen teklifi, çocuk mahkemelerinin derhal kurulması yoluna gidilmesi konusuyla ilgilidir.

Memleketimizde çocuğun sömürülmeğini önlemek amacını güden kanunlar ne yazık ki tatbik edilmemektedir. Bunları bir an evvel işler hale getirmek ve bu kanunları âdeta hükümsüz kılan bazı kanunları da, gözden geçirmek lâzımdır. Çocuğu toplumun kötü etkilerinden korumanın ilk şartı, onun boş zamanlarını değerlendirmek ve ona zamana uygun, fakat kaliteli kitap, film verebilmektir.

Memleketimizdeki, çocuk konusuyla ilgili derneklerin sayısı onbinin üstündedir. Bunların çalışmalarını koordine etmek ve "emek"in boşa gitmesini önlemek üzere Sosyal Hizmetler Enstitüsü tarafından ileri sürülen "koordinasyon" teklifi İstanbul, İzmir ve Ankarada koordinasyon kurullarının kurulmasına yol açmıştır. Bu kurullar birer dernekler' birliğidir ve derneklerin bağımsızlığına katiyen zarar vermemektedirler. Konferans, çocuk konusu ile ilgili derneklerin bu koordinasyon kurulları içinde birleşerek birer kol halinde çalışmalarını ve bu kurulların bulunmadığı illerde de, illerde bu kurullara katılınmak üzere işbirliği yapılmasını karar altına aldı. Çocukla ilgili bazı özel derneklerden şikâyette bulunuldu ve bunların, bazı şahısların ihtiraslarını tatmin için âdet haline getirildiği söz konusu edildi. Derneklerin, vatandaşın ve devletin parasıyla yaşayan teşekküller olduğu ve "hesap vermekle mükellef" bulundukları belirtildi.

Batı

Atomik savunma

Kuzey Atlantik Paktının -yardım sağlamaları itibarile- Türkiye ve Yunanistan için hiç şüphesiz bir başarı olan som Bakanlar Konseyinde kolektif savunma meseleleri de görüşülmüştür. Hattâ denebilir ki Konseyin en mühim konusunu bu meseleler, özellikle atomik savunma dâvası teşkil etmiştir. AKİS'in geçen sayısında kısaca temas edilen bu meseleyi bir sual halinde özetlemek mümkündür: "NATO'nun kendine mahsus atomik bir vurucu kuvvet kuracak mıdır?".

Siyasi literatürde bunu şu şekilde soranlar da vardır: "Atom silahın tetiğinde kimin parmağı bulunacaktır?".

Şimdiye kadar bu tetikte yalnız Amerika Birleşik Devletleri Başkanının parmağı bulunuyordu ve hemen kaydetmek lâzımdır ki, Atina toplantısından sonra da durum, teferruat hariç, aynıdır. Halbuki NATO üyelerinden bazıları -başta Almanya ve Fransa olmak üzere- tetikte onbeş parmak bulunmasını istemektedirler Atom silâhına sahip olmakla beraber. muhtemel bir atomik saldırıyı tesirli bir şekilde cevap verebileceği şüpheli bulunan İngiltere bu tartışmaya karışmamış görünmektedir. Buna mukabil, Büyük Çölde birkaç atom, denemesi yapmış olduğu halde sonra değeri olan bir atomik güce sahip bulunmadığı bilinen Fransa ile, atom silâhı imalinde Bruxelleş ve Paris anlaşmaları ile menedilmiş olan Batı Almanya, NATO müşterek kumandanlığının tasarrufunda özel bir atomik kuvvet bulunmasını istemektedirler. Kaldı ki bu noktada da bazı nüanslar vardır. Almanya genel olarak bir NATO vurucu kuvveti talep ederken, General De Gaulle bu vurucu kuvvetin Atlantik camiası içinde bellibaşlı devletlerden -tabii Fransa da dahil- müteşekkil bir difaktuvarın emrine verilmesini istemektedir. Bir süredir Atlantik camiası içinde belli bir huzursuzluk yaratan bu mesele yani atom silâhlarını kullanmak kararının kime ait olmam hakkındaki sual bu son Atina toplantısında da bahis konusu edilmiştir. Dışişleri Bakanlarının yanında Savunma Bakanlarının da bu kere Konseye gitmeleri büyük ölçüde bu işle alâkalıdır.

Kennedy'nin parmağı

Bugün câri Amerikan mevzuatı ile, atomik bilgilerin -sır olmaktan çıkmış olsalar bile- yabancı memleketlere verilmesi gibi, atom silâhlarının kullanılması kararına başkalarının iştirak ettirilmesine de imkân yoktur. Taarruz ve müdafaada bu silâhların harekete geçmesi Başkan Kennedy'nin takdirine bırakılmıştır. Gerçi, Amerikanın müttefiki olan memleketlerde ve bilhassa NATO camiasına dahil ülkelerde atom silâhlarını kullanmaya elverişli üsler kurulmuştur. Füzeler ve roketler de rampalarında emre amadedir. Fakat bunların atom başlıkları Amerikalıların elinde bulunmakta ve bu makamlar da Washington'a bağlı kalmaktadırlar.

Dirk Stikker
Yıldırımları çekti

İşte, Birleşik Amerika, son NATO Konseyinde, bir kere daha, bu dahilî zaruretle dış ittifaklarını telife çalışmıştır. Genel Sekreter Stikker tarafından bu konuda tanzim ettirilen rapor üzerinde hayli üzücü konuşmalar olduğu, Konsey çalışmaları sonunda neşredilen bildirinin bu kısma alt ifadesinden de anlaşılmaktadır. Amerika, Polaris füzeleri ile donatılmış beş denizaltı gemisini NATO hizmetine vermeyi kararlaştırmış ve bu da şükranla karşılanmıştır. Ancak, bu şükran sadece resmî bildirilerin edebiyatına dahildir. Aslında Amerika bu teklifi beşinci defa yapmakta ve ancak bu defa kabul ettirmektedir. Zira NATO hizmetine verilecek olan bu Polaris'li denizaltıların kumandası da yine Amerikalılarda olacak ve bunların atomik füzelerini fırlatmak kararı Washington'a ait bulunacaktır. Bu itibarla bu beş denizaltı gemisi "tetikteki parmağı" değiştirmiş değildir. Nitekim, basın konferansında Genel Sekreter Stikker, bu nokta üzerinde ısrarla durmuş ve denizaitıların NATO hizmetine verilmesiyle müstakil bir NATO atom kuvveti kurulması arasında hiçbir münasebet bulunmadığını açıklamıştır.

Sıkı istişare

'Dununla beraber, son NATO Konseyinde atom silâhlarının müşterek kullanılması veya bunların NATO hizmetine verilmesi bahsinde hiçbir terakki kaydedilmemiştir denemez. Amerika bu silâhların üslenmesi ve kullanılması hakkında bütün Üyelerle sıkı istişarede bulunmayı kabul etmiş ve bunun esaslarım tesbit için özel organların meydana getirilmesi de karar altına alınmıştır. Üç faraziye bugün için meselenin çeşitli veçhelerini teşkil etmektedir. NATO'nun tecavüze maruz kalması halinde yapılacak işlere taallûk eden bu üç faraziye şöyle sıralanmaktadır:

1— NATO, atom silâhları ile bir taarruza uğradığı takdirde otomatik olarak atom silâhları ile mukabele edecektir.

2— NATO klâsik, fakat ezici üstünlükte kuvvetlerle tecavüze uğradığı takdirde, zaman müsaade ederse, istişarede bulunulacaktır.

3— NATO, mahdut kuvvetlerin taarruzuna uğradığı zaman, istişarede bulunulacaktır.

Bu usûlün NATO üyelerini atom silâhlarının tasarrufuna biraz daha yaklaştırdığı şüphesizdir. Fakat, esas değişmiştir denemez. Nihai karar yine Amerikadadır. Bu sebeptendir ki ittifak üyeleri tam mânasile tatmin olmamışlardır. Fakat yine de Genel Sekreter Stikker bu toplantının" en iyi sonuçlar veren toplantı olduğunu söylemekten hali kalmamıştır.

İşin diplomatik tarafına gelince, Amerikanın, şu sırada NATO kumandanlığı emrine atom silahı vermesi, Doğu bloku tarafından Almanyanın atom silâhları ile donatılması şeklinde tefsir edilecekti. Her zamankinden ziyade bugün böyle bir intiba yaratılmaması lâzımdı. Yine, her zamankinden ziyade bugün Batı Almanya ile Amerikanın arasına Berlin ile ilgili olarak garip bir soğukluk girmiş gibidir. Atom silâhları meselesi bu buhranda dolayısile rol oynamaktadır.

Berlin

Fedakârlığın hududu

Batı Almanya Dışişleri Bakanı Schroeder, Atina toplantısından dönüşünde oldukça iyimser bir eda ile konuştu. Atom silâhları ve Almanyaya atom silahı verilmesi bahsi üzerinde değirmi ifadeler kullandı. Diğer taraftan eski Dışişleri Bakanı ve halen Hristiyan-Demokrat Partinin -Adenauer'in partisi- Parlamento Grup Başkanı olan Von Brentano da Washington'daki temaslarından memnun, döndüğünü söylemekte idi. Buna mukabil, ihtiyar Şansölye Adenauer Batı Berlinde öyle bir söz etti ki, ne Dışişleri Bakanının, ne de Von Brentano'nun, ne de hattâ Batılıların müttefikan destekledikleri tezin ifadesine uyuyordu.

Adenauer, geride bıraktığımız hafta Batı Berline gitti. Resmî sebep su idi: Batı Berlinde Devlet memurları kongresinde hazır bulunacaktı. Sovyetleri hayli sinirlendiren bu ziyaret bu kadarla kalsa yine iyiydi. Fakat Adenauer bir basın toplantısı tertipledi ve halen Amerika ile Sovyet Rusya arasında Berlin ile ilgili olarak yapılan Ve "zemin yoklaması" adı verilen konuşmalardan hiç bir netice çıkmıyacağını, bu konuşmalarda bahis konusu edilen formülün de bir şeye yaramaz olduğunu söyledi. Halbuki, NATO Konseyinde müttefikler bu konuşmalara devam edilmesini tasvip etmişlerdi. Adenauer Konsey tebliğini de, Dışişleri Bakanının iyimser beyanatını da, Von Brentano'nun ölçülü-konuşmasını da külliyen unutmuş görünüyordu. Hâdise beklenen tepkileri yarattı. Bunların başında Amerika Dışişleri Bakanlığının diplomasi tarihinde misline az rastlanan sertlikte bir açıklaması geliyordu. İngiltere, hattâ. Alman muhalefet partisi de işe karışmakda gecikmedi.

Neyi beğenmiyor?

Bundan bir süre önce Amerika Berlin meselesini geçici bir hal tarzına bağlamak maksadile bir plân hazırlamış ve Sovyetlerle görüşmelerde öne sürülecek olan bu plânı daha evvel müttefiklerine göndermişti. Plân müzakere konusu olmadan ve başlıca alâkalıların noktai nazarı belirmeden evvel Bonn'dan basına sızdırılmış ve bu hâdise oldukça soğuk bir hava yaratmıştı. Plânda, diğer hükümler arasında, Batı Berline girip çıkma işini düzenleyecek ve kontrol edecek milletlerarası onüç üyeli bir organizma derpiş ediliyordu. Bu organizmaya dilerse Doğu Almanya da katılabilecekti. Gerçi ne Sovyetler, ne de Doğu Almanya böyle bir organizmayı Amerikan plânında yer aldığı şekil de kabul etmiş değillerdir. Fakat mühim olan, bu tasarının vaktinden evvel dışarı sızdırılmış olmasıdır. Washington bunu plân aleyhtarlarının bir sabotajı telâkki, etmek temayülünü göstermiştir. Nitekim Federal Batı Almanyanın Washington Büyükelçisi Wilhelm Grewe'in de "İstişare için" apartopar merkeze çağırılması bunu düşündürmüş ve sızma kaynağının Büyükelçi olduğu intibaını uyandırmıştır. Bu, Federal Almanya Büyükelçilerinin, yarattıktan ikinci hâdisedir. Bundan evvel de, hatırlarda olduğu gibi, Almanyanın Moskova Büyükelçisi Hans Kroll bazı ileri geri hareket ve sözlerden ötürü şiddetli bir kampanyaya hedef olmuştur.

Ancak bunlar, diplomatik" saha içinde kaldığı müddetçe, Elçilerin de-

Conrad Adenauer
Ağzına geleni üfürdü

ğiştirilmesi ve benzer tedbirlerle fazla hasar yapmadan savuşturulabilir. olaylardı. Ne var ki Başbakan Adenauer'in bütün bu olup bitenlerden, sonra Batı Benlinde gözünü yumup ağzını açarak Amerikan plânının alabildiğine aleyhinde konuşması;, o kadar küçümsenecek bir hareket değildi. Adenauer, Amerikan - Sovyet görüşmelerinden hiç bir netice çıkmayacağını belirttiği gibi, Batı Berlin için derpiş olunan milletlerarası organizmayı da tenkit ediyordu.

Kuvvetli tepki

Adenauer'in konuşmasından sonra Amerika Dışişleri Bakanlığı yayımladığı açıklamada birkaç mühim noktaya dokunuyordu:

1 — Bu plân, zamanında bütün müttefiklere gönderilmiştir, Ancak, plânın tâdili veya geri alınması için mâ» kul itirazlar yerine, söz ayağa düşürülmüş ve ileri geri tenkitlere yol aç» mıştır.

2 — Plân başlıca alâkalılar tarafından incelenip, hakkında mütalâa beyan edileceği yerde, gayri mesul ağızlara sakız olmuştur.

3— Amerika Berlin işini, ilkelerinden fedakârlık etmeksizin, bir geçici esasa bağlamaya gayret etmektedir. Gerek Başkan Kennedy, gerekse Dışişleri Bakanı Rusk, bu meseleda hür dünyanın menfaatleri kadar Amerikan vatandaşından istenen fedakârlığın ölçüsünü de göz önünde tutmaktadırlar.

4 — Başbakan Adenauer'in tenkitleri Sovyetlerle Berlin meselesinde girişilen konuşmaları durdurmak içil) kâfi sebep sayılmayacaktır.

Bildiri Avrupa başkentlerinde top gibi patlamış ve hakikî bir buhrandan bahsedilmeye başlanmıştır. Kaldı ki, İngiltere de kısa bir fasıla ile, Berlin hakkındaki Amerikan plânını desteklediğini bildirmiştir.

İki gün sonra Bonn resmî bir açıklama yayınladı. Bu açıklamadı Başbakan Adenauer'in Berlinde söylediklerinin basma yanlış aksettirildiği, bundan üzüntü duyulduğu bildi» rilmekte idi. Bonn yumuşuyordu.

Fakat Amerika Dışişleri Bakam ikinci bir açıklama ile işi arttırmaya vurdu. Batı Berlin için düşünülen milletlerarası organizma fikrinden vazgeçildiği hakkındaki haberler kafi olarak yalanlanıyor ve Amerikanın Sovyetlerle zemin yoklama konuşmalarına devam edeceği ifade olunuyordu.

Sovyetlerle şu sırada müzakereye asla taraftar olmayan General De Gaulle'ün bu tartışmada resmî tutumu bildirilmedi. Fakat Generalin Almanya ile hemfikir olduğu, hatta Adenauer ile bazı müzakerelerde bulunduğu da bildiriliyordu. Bir cephe mi teşekkül etmişti? Adenauer'in İngilterenin Ortak Pazara girmesini istemediğini açıklaması da az çok bu cephe fikrini destekliyordu.

Bu vaziyet dahilinde Amerika da. işi biraz hafif tutmaya karar vermiş olacak kî, Başkan Kennedy son basın konferansında, Almanya ile görüş ayrılıklarının büyültülmemesi lâzımgeldiğini ve Doğu Almanyanın tanınmasının asla bahis konusu olmadığım ifade etti.

Hâdise yatışıyordu. Buna bizzat Adenauer'in partisi olan Hristiyan -Demokrat Partisi de yardım etüt. Perşembe günü toplanan parti Genel İdare Kurulunda Adenauer'den dış siyaset bahsinde konuşmaması nazikane rica, edildi..

KİTAPLAR

Sağduyu ve Atom Savaşı

(Bertrand Russell'den türkçeye çeviren Avni Yakalıoğlu, İş Bankası Kültür Cep Kitapları II, Doğuş Matbaası, Ankara 1960, 110 Sayfa, S50 kuruş)

Günümüzün en büyük düşünür ve filozoflarından olan İngiliz Bertrand Russell, atom savaşının en büyük düşmanlarından biri olarak insanlık adına yıllardır süren bir mücadelenin içindedir. Londrada yapılan protesto yürüyüşlerine dahi sekseni aşkın yaşıyla katılmaktan yılma yan bu yaman fikir adamı, atom savaşları ve silahlanma aleyhine her türlü mücadele usûlünün gönüllü öncülüğünü yaparken, bu konuda en ağır tarafını, yâni düşüncelerini de Cilaya koymaktadır. İşte "Sağduyu ve Atom Savaşı" adlı kitap, Russellin bu düşüncelerini özetleyen kitaplardan 'biridir.

İş Bankası Kültür Tayınları arasında türkçeye çevrilen ve iki yıla yakın zamandır piyasada olan "Sağduyu ve Atom Savaşı" adlı eser, aydınlarca mutlaka okunması gereken bir eserdir. Ne var kî, sen-ben kavgalarından, af çıksın mı çıkmasın mı koalisyon yaşasın mı yaşamasın mı çekişmelerinden baş kaldıramayan aydınlarımızın gözünden' bu kitabın kaçmış olması kuvvetle muhtemeldir. Zira bugüne kadar bu konu üzerine eğilen tek türk aydını dahi ortaya çıkmamıştır.

Eser, Avni Yakalıoğlu tarafından Oldukça kılçıklı bir türkçe ile çevrilmiştir. Ancak yazar, fikirlerini son derece kolay anlaşılır bir şekilde ortaya koyduğundan, tercümenin kılçıklılığına rağmen kitap rahatlıkla okunabilmektedir. Eserin önsözünde Russell şöyle demektedir: "Bu kitabın amacı komünist milletlerin de, NATO milletlerinin de, tarafsız milletlerin de kabul edebilecekleri yollardan barışa nasıl varılabileceğini göstermektedir. Bu sayfalarda taraflardan herhangi birini tuttuğunu düşündürebilecek tek kelime bulunmayacağını umarım. Doğu'nun ve Batı'nın politik ve ekonomik sistemleriyle ilgili düşüncelerime gelince, onları defalarca söylemiş bulunuyorum. Ama bu konulardaki görüşlerin atom harbi tehlikeleri üzerinde yaplacak bir tartışma ile zerrece ilgisi yoktur. Mühim olan falanizme yahut fllânizme değil, sağduyuya başvurmaktır. Benim gibi düşünenlerin Veri sürdükleri delillerin daha çok taraflardan birine, yahut muhafazakâr görüşlerden fazla, sol cenah görüşlerine hitabettiğini düşünmek için hiçbir sebep yoktur, Sözüm bütün insanlaradır, yani insan soyunun bekasını isteyenlerin hepsine birden hitabediyorum."

Russell, muhtemel bir atom harbinin insanlığı nasıl mahvedeceğini anlatırken şu misali vermektedir: "Ondördüncü yüzyılda başgösteren bir veba salgını Doğu yarımküresini silip süpürmüştü. Batı Avrupada nüfusun yarısı kırıldı, Doğu Avrupada ve Asyada ölenlerin sayısı da herhalde daha aşağı değildi. O zamanlar salgını önlemek için gerekli ilmi bilgi yoktu. Bugün böyle bir salgın tehdidi olsa karşı koymak için bütün medeni milletler işbirliği ederler, hiçbirisi belki bu salgın, düşmanlarımıza bizden fazla zarar verir diyemez. Biri çıkıp da böyle söylese ona canavar diye bakardık. Halbuki ne veba, ne de benzeri âfetlerden hiçbirinin tehdidi atom harbi tehlikesinin tehdidi kadar korkunç değildir. Bu mesele NATO memleketlerini de, Varşova Paktı memleketlerini de, bunların dışında kalan memleketleri de ayni derecede ilgilendirir. Hakikatte hepsi de yeni bir veba salgını ile mücadele durumundadırlar."

Russell bu misali Verdikten sonra, Amerikanın Federal Sivil Savunma İdaresinin yaptığı bir hesabı da kaydederek bir atom savaşının dehşetini ortaya koymaktadır.

Bu hesaba *güre,* Birleşik Devletlere toplam gücü 2500 megaton olan atom bombaları atılırsa ilk gün 36 milyon insan ölecek, 57 milyon insan da yaralanacaktır. Altmışıncı gün ise ölü sayısı 72 milyonu bulacak, geriye 21 milyon yaralı kalacaktır. 58 milyon insan ise ömrünün sonuna kadar sakat yaşayacak, nesiller boyu da bunların çocukları sakat doğacaktır.

Atom harbinin bu büyük ve korkunç tehlikesine işaret eden dünyanın yaşayan en büyük fikir adamı, sadece atom harbinin değil, atom bombası denemelerinin de nasıl büyük bir tehlike olduğunu şu ilmi rakamlarla ifade etmektedir: "Denemeler bu ölçüde sürüp gidecek olursa, her deneme yılı 230.000 sakat çocuk doğacak, 420.000 çocuk da ana rahminde veya doğar doğmaz ölecektir." Milletlerarası bir silahsızlanmanın şart olduğunu, milletlerin mutlak surette silâhsızlanma yollarını bulmaları gerektiğini savunan düşünür, "Ben hiçbir zaman tam bir pasifist olmadığım gibi, harbin mahkûm edilmesi gerektiğini de hiçbir zaman savunmadım" demekte ve şöyle devam etmektedir: "Şimdiki durumun özelliği, eğer bir büyük harp patlar ise döğüşenlerin de, tarafsızların da mahvolacağıdır. Bu, yeni bir durumdur ve artık harbin bir politika vasıtası olarak kullanılamıyacağı mânasına gelir. Harp tehdidine hâlâ başvurulabileceği doğrudur, ama yalnız deliler tarafından. Ne yazık ki bazı insanlar delidir, pek az önce kudretli bir devletin başında böyle deliler vardı. Bir daha böyle olmayacağından da emin değiliz, eğer öyle olursa bir felâket kopacaktır ki onun yanında Hitler'in yaptıkları pire ısırığı gibi kalacaktır. Âlem şimdi keskin bir bıçak üzerinde kararsız denge halinde duruyor. Kararlılığı sağlamak için yeni metotlar aramak gerekiyor."

Bertrand Russel
Işık dolu bir kafa

Russell aranacak yeni metotlara da, "Sağduyu ve Atom Savaşı" adlı kitabında izah ediyor. Russell'in ileri sürdüğü teklifler, süratle barışa doğru yönelmek, müzakerelere yeni bir anlayış havası içinde başlamak, silâhsızlanmayı sağlamak, uzlaşmaya doğru adımlar atmak ve toprak âyarlamaları ile yeni bir milletlerarası otorite yaratmak şekinde özetlenebilir. "Sağduyu ve Atom Savaşı" adlı kitabıyla Bertrand Russell, sadece şu veya bu milletin değil, dünyanın bütün insanlarının dikkatini çekmektedir. Çekilen bu dikkatten bizim de hissemize düşen payı almamız gerekir.

Moda

Çocuk konfeksiyonu

Olgunlaşma Enstitüsünün çok ucuz konfeksiyon defilesinden sonra Ankaralılar, bitirdiğimiz haftanın başında, Bulvar, Palasta, başka- bir ucuz konfeksiyon defilesi daha seyrettiler. Bu, bir ev kadınının, Nermin Taylanın Namık Kemal İlkokulu Okul-Aile' Birliği yararına hazırladığı başarılı çocuk konfeksiyon defilesi idi. Büyük bir ihtiyaca cevap verdiğinden gerçek- bir ilgi ile karşılandı.

Çocuğu terziye götürmek, çocuğa prova yapmak hem güçtür, hem, de lüzumsuz bir zaman kaybıdır. Fakat ne çare ki, memleketimizdeki çocuk konfeksiyonu ya çok zevksiz, ya da çok pahalıdır. İşte, Nermin Taylanın defilesinin özelliği de, ucuzluk ile şıklığı birleştirebilmiş olmasıdır. Defileden önce kısa bir konuşma yapan Nermin Tayla, modellerini daha çok yıkanabilir, pratik, ucuz fakat solmaz, dayanıklı kumaşlardan Seçtiğini söyledi. Çocuk için güzel giyim, herşeyden evvel, pratik giyim demektir. Çocuk çabuk kirletir. Çocuğun her giyeceği şeyin çabuk ve masrafsızca temizlenmesi şarttır. Çocuğun pratik giyimi, annenin bu konudaki yükünü yarı yarıya azaltır. Çocuk giyiminde ekonomi de, kabul edileceği gibi, çok önemlidir. Ama ekonomi deyince akla ucuz, fakat kötü kumaş gelmemelidir. Büyükler, kötü kaliteli bir kumaşı belki iyi gösterebilirler, fakat kötü bir kumaş bir çocuğun üzerinde derhal kendisini belli edecek, çabuk solup, yırtılıp, yok olacaktır.

Biçimin de ekonomi ile yakın ilgisi vardır. Çocukla beraber büyüyen biçimler aileler için gerçekten faydalıdır. Bel yeri belli olmıyan, vücuda oturmayan rahat elbiselerin bu gruba girdiği muhakkaktır. Bundan başka hem pratiklik, hem ekonomi, hem de bunlarla beraber - yürüyen "zevk" faktörünü birleştirebilmek için çocuğun kıyafetlerini ikiye ayırmak şarttır. Oyun kıyafeti ve gezme ziyaret kıyafeti. Çocuğa oyunda eski süslü elbiselerini giydirmek kadar büyük hata düşünülemez. Bu hareket, çocuğun kişiliği üzerinde bile rol oynıyabilir. Çocuk, oyun için hazırlanmamış kıyafetleri içinde beceriksiz, sakar, hantal hareketli olur, komplekslere kapılabilir. Çocuğa, oyun için sağlam, düz, çabuk temizlenir, fakat şık kıyafetler- seçmek lasimdir.

Çocuk elbiseleri
Model : 1962

Nermin Tayla, defilesinde, etek veya patalon üzerine düşen bol, rahat bahçe bluzlarının, bahçe önlüklerinin çok güzel numunelerini verdi. Bunlar çoğu zaman aplike motiflerle de süslenmişti, ama özellikleri kolay yıkanma, kolay ütü, rahat giyimdi. Çocukların mütemadiyen, rahat bahçe ve oyun kıyafetleri içinde dolaşmaları da elbette ki mahzurludur. Bir çocuk, kız olsun erkek olsun, küçük yaştan, giyimli dolaşmasını, yerine göre kravat takıp, eldiven taşımasını öğrenmelidir. Giyimin çocuğun ruh gelişmesinde bile rol oynadığım anneler çok iyi bilirler.

Nermin Tayla, süslü çocuk elbiselerini bir anne gözüyle ele alıp hazırladığını söylüyordu. Kumaşlar gene yıkanabilir kumaşlardandı, fakat ipek gibi poplinler, ince, zarif, düz renk ketenler muhakkak ki ipekten çok daha güzel duruyordu. Nermin Tayla bu elbiseleri de bir anne sevgisiyle, hafif elişlerlyle, nervürlerle süslemişti. Kiz çocukların modası aynen annelerinkini takip ediyordu: Düşük bel, yüksek bel, yerinde bel çuval biçimi, hepsi mevcuttu.

Bu yıl, modanın tek kaidesi "yakıgtırmak"tır. Bu prensip, çocuklar için de aynıdır. Nermin Tayla butik usûlü konfeksiyon yapacak, yâni daima hazır elbiseler bulundurarak bunları istiyenlere kısa zaman içinde bedene göre hazırlıyacaktır.

Ankara

Kadınlık

Geride bıraktığımız haftanı» içinda Ankarada bir kadın derneği pek çok sayıda erkeğin takdirini kazandi ve onların eski bir hasretini, kadınların köşelerinde oturup hanım hanımcık el işleri yaptıkları devrin hasretini söndürmelerine vesile oldu. Bir erkek, eline, artan kumaş parçalarından yapılmış bir yastık almıştı ve yüksek sesle etrafındakilere:

"— İşte kadınlık buna derim. Hiçten var etmiş." diyordu.

Olay, Mithatpaşa Caddesinde Türk - Amerikan Derneğinin en **üst** katındaki teraslı büyük salonunda geçiyordu. Amerikan Kız Kolejlileri Derneği o gün senelik "bazar"ını ya» pıyordu. Üyeler, Amerikan Kız Kolejinde okuttukları bir öğrenci yararına, bütün kış dikiş dikmiş, örgü örmüş, iş işlemişlerdi ve işte nihayet bütün bu göz nuru emek satışa çıkarılıyordu. Artık yün ve kumaş parçaları gerçekten inanılmayacak şekilde işe yaratılmıştı. Kumaşla kaplı, süslü elbise askıları, zarif lavanta çiçeği torbaları, çok değişik toz bezleri, mutfak önlükleri, mutfak tutunakları, bebek yün takımları gerçekten hiçten var edilmişti ve kapanın elinde kalıyordu. Gene, parçalarla yapılmış bebek elbiseleri, bluzlar, sof» ra takımları ve peçeteler daha büyük bir emeğin mahsulü idi. Üstelik de hem ucuz, hem şıktı. Dernek Başkanı Faize Bekata, eşi Hıfzı Oğuz Bekataya bir hayli hediyelik aldırttı ve dernekçilik vasfının herşeye üstün olduğunu böylece arkadaşlarına ispat etmiş oldu.

Bekâr davetlilerden Basın-Yayın Umum Müdürü Nejat Sönmez, kendisini satış tezgâhlarının önüne sürükliyecek bir eşi olmadığı için, masraftan kurtulmuştu- ama, büfede hanımlara karşı nazik davrandı ve "dernek" yararına içen üyeler için seve seve kesenin ağzını açtı. Gima Müdürü İhsan Bele ise satış tezgâhlarının başından bir türlü ayrılamıyor ve onların tanzim şekli ile gönüllü satıcıların başarısına hayran oluyordu. İşte Gima için böyle elemanlar, böyle zevk lâzımdı. Bütün kış dikişleri hazırlayan Nazan Kırkbir ile

Gerçekten Acı

Jale CANDAN

Türk Kadınlar Birliği Genel Merkez Müteşebbis. Yönetim Kurulu nihayet Ankara Kongresini, yaptı ve Genel Kongreye katılacak olan delegelerini seçti. Bunu adetleri 600'e varan Ankaralı Türk Kadınlar Bildiği üyelerinin kahir ekseriyeti Mayıs ayı başında bîr.gece, radyodan, Anadolu Ajansının bültenlerinden öğrendiler. Haber, üyeler arasında bir bomba gibi patladı. Gerçi T.K.B. nde delege seçimlerinin sessiz sedasız, kafadar üyelerle Genel Kurul üyeleri arasında, kimselere duyurulmadan yapılması ve bir oldu bittiye getirilmesi artık bir teamül haline sokulmuştu ama, bu defa üyeler "kongre"yi yakalamak hususunda azimli görünüyor ve sık sık Birliğe müracaat ederek bu tarihi tespite çalışıyorlardı. Aldıkları cevap, kongre tarihinin henüz tesbit edilemediği oldu. Oysa ki kongre tarihi tesbit edilmiş, yeni çıkan bir gazetede gündemsiz olarak ilân edilmiş ve bu sefer aklın kabul edemiyeceği bir oldu bittiye getirilmişti. Üyeler, kongrenin gerçekten yapılıp yapılmadığını öğrenmek için Vilâyete müracaat ettikleri zaman durum daha da vahim bir hal aldı. Vilâyetin böyle bir seçimden haberi yoktu ve bunu tahkik ettiğinde, T. K. B. Genel Merkez Yönetim Kurulundan aldığı cevap, böyle bir kongrenin yapılmadığı şeklinde oldu. Evet ama, Anadolu Ajansı haberi kimden almıştı? Acaba yanlışlık kimde idi?

Öyle sanıyorum ki yanlışlık T. K. B. Müteşebbisi Heyetine hâkim olan zihniyettedir ve bu gerçekten acıdır. Müteşebbis Heyet her nedense Genıel Kongre seçimlerini kazanmayı kendisi için bir prestij meselesi yapmıştı. Bunun için de çalışması, çok çalışması gerekiyordu. İşte bence bütün hata da bu "çalışmak", kelimesinin anlamının iyi tespit edilememesinden ileri gelmiştir. Politik olsun olmasın, herhangi- bir demokratik seçimde çalışmak, taraftar kazanmak, üyeleri, oy kullanacak kimseleri ikna etmek, onların itimadını kazanacak şekilde hareket etmek demektir. Gerçi bugün Türk Kadınlar Birliğinde çeşitli hizipler vardır, fakat üyelerin ekseriyeti, kadın dâvalarının yürütülmesinden başka birşey istemiyen, hiziplerde olsun dedikodularda olsun, vakit kaybedemiyecek kadar, meşgul ev kadınlarıdır. Kuvvetle inanıyorum ki, Müteşebbis Heyetin yalnızca bir "açık" dürüst ve iyi niyetli seçime gitmiş olması bu üyelerin kalbini de, oylarını da kazanmaya kâfi gelecekti. Gene kuvvetle inanıyorum ki, eğer gerçekten bir demokrasi nizamı kurmak istiyorsak bunu yalnızca politik alanda değil, toplumun her hücresinde gerçekleştirmeye çalışmamız gerekir. Alaturka kurnazlık, kanun formalitelerini bile çiğneyen bir başıbozukluk, bir "hesap vermeyi reddetme" zihniyeti bul memlekette gemisini 27 Mayıstan sonra yürütebilecek midir, yoksa karaya mı oturacaktır? İşte benim, üyesi bile bulunmadığım T. K. B delege seçimi meselesindeki dâvam bu dâvadır! 1958 T. K. B. Genel Kongresinde aynı mücadeleyi yapmış ve o zamanki Başkan Nazlı Tlabara aynı sütunlarda, aynı konu için bir "açık mektup" yazmıştım. Toplumun muayyen kademelerinde görev alan kimseleri kara gözleri için veya dostluk ve arkadaşlık münasebetleri yüzünden tutmamıza elbette ki imkân yoktur. Önemli olan, onların ödev sırasındaki davranışları, kanunlar ' karşısındaki tutumlarıdır. Değişmiyecek olan şey ise yalnızca prensiplere olan inancımızdır.

Tüzüğe göre, T. K. B. Genel Kongreye gitmeden, Ankara Belediyesi) hududu içindeki üyeleri ve ilçelerden gelen delegeleriyle bir kongre yapıp Genel Kongre delegelerini seçmek ve bugün yürürlükte olan Cemiyetler Kanununun 19. maddesine göre bunu Ankarada, Vilâyete bildirmek zorundadır. Vali Muavini Ragıp Uğuralpten aldığım malûmata göre bu kongre radyo ile ilân edildiği halde Vilâyete bildirilmemiş ve sonra da İnkâr edilmiştir. Bundan ötesi de artık dâva konusudur.

8 Mayıs Balı günü kapanan Türkiye İkinci Milli Sosyal Hizmetler konferansında pek çok fikir adamı "dernekler" konusunu ele almış ve usulsüz seçimleri yapılmayan kongreleri söz konusu etmiştir. Dernekler, üyelerden aldıkları paralarla veya devlet yardımı ile yaşarlar. Onların "hesap verme" zihniyeti içinde çalışmaları vazgeçilmez bir zorunluluktur. Hatipler arasında, hattâ derneklerin devlet tarafından kontrolünü istiyenler de olmuş, fakat bu Umumî Heyet tarafından reddedilmiştir. Demokratik bir nizam içinde böyle bir tedbir elbette ki bahis konusu olamaz. Ancak üyelerin bu kontrol ödevini yerine getirmeleri şarttır. Çünkü dernekler toplum içinde, bizim paramızla yaşayan, sorumlu teşekküllerdir.

Cavidan Atam gene vazife başında idiler. Birisi satış paralarını topluyor, birisi büfeyi idare ediyordu. Faruk Kırkbir eşinin hazırladığı bir elişine bakarak:

"— Meğer bizim hanım neler bilirmiş..." dedi.

Üyelerin çoğu dışarıda da çalışan ev kadınları idiler ve bu tip marifetlerini kocalarına gösterecek pek zamanları yoktu. Ama doğrusu "dernek" için herşey yapılıyordu.

SANAT

Haberler

İstanbul Radyosunda "Dil Saati"

Türk Dil Kurumu Tanıtma Kolu, Ankara Radyosundan sonra İstanbul ve İzmir Radyolarından da, kurum adına programlarına birer "Dil Saati" konulmasını istemişti. İstanbul Radyosu, seride bıraktığımız hafta içinde Türk Dil Kurumunun bu dileğini yerinde bulmuş ve ayda bir, çarşamba günleri saat 20.45 - 21 arasında yayınlanmak üzere bir "Dil Saati"ai programına almıştır. Türk Dil Kurumu, gösterdiği bu anlayıştan ötürü İstanbul Radyosu Müdürlüğüne bir teşekkür mektubu göndermiştir.

Ankara Radyosundaki "An Dile Doğru" adlı ilk program, . haftanın sonunda cuma günü akşamı yayınlanmış ve ilgiyle karşılanmıştır.

İki Başlı Adamın Tek Eli

Bitirdiğimiz haftanın en ilgi çekici sanat olaylarından biri, Sanatsevenler Klübünde az sayıda bir seyirci topluluğu önünde geçti. Türk Eğitim Derneği Kolejliler Derneğinin kurduğu "Sahne K", yazarı, sahneye koyucusu, dekorcusu ve kostümcüsü, oyuncusuyla baştan sona gepgenç bir kadroyla seyircinin karşısına çıktı. Oynanan oyun iki bölümlüktü. "İki Başlı Adamın Tek Eli" adım taşıyan oyunu H. Pınar Kür yazmış, Devlet Tiyatrosunun genç kabiliyetlerinden Bozkurt Kuruç sahneye koymuş, Osman Şengezer dekor ve kostümlerini yapmıştı. Esen Ünür, Oya Öcalır, Çelik Aruoba, Metin Gürgün., Ünlen Demiralp da eserde rol almışlardı.

Pınar Kür, "İki Başlı Adamın Tek Elli" oyunuyla iyi bir oyun yazarı olacağını ispat etmiş, durumdadır. İnsanoğhının, içinin derinliklerinde saklamaya çalıştığı ikinci ve belki de en gerçek yüzünü, dış olaylara yaslanmadan işlemek, bunu bir oyun olarak ortaya çıkarmak, geliştirmek pek öyle kolay bir iş değil» dir. Pınar Kür bu çetin isi, ilk adımın bütün sevimli kusurları, eksiklikleri içinde, başarmış sayılır. Sahne gerçeklerine hiç de yabancı olmadığı ilk eserinden anlaşılan Pınar Kürün, doğrusu birkaç yıldır Devlet Tiyatrosunda seyredilen hepsi birbirinden "beter birçok yerli oyundan daha iyi bir oyun yazmış olduğu söylenebilir.

Bozkurt Kuruç, oyunu anlamına uygun bir biçimde sahneye koymayı başarmıştır. Kurucun ilk reji deneme» si sanılan bu sahneye koyuculuğu başarılıdır. Oyunu yorumlayışında da, mizansenleri düzenleyicinde de doğru ve olumludur.

Osman Şengezer, en başarılı dekorlarından birini yapmıştı. Bu amatör dekorcu, giderek adı anılır, başarılı bir seviyeye herhalde erişecektir.

Oyunculara gelince, Adam'da Esen Ünür ile Kadın'da Oya Öcalır genel olarak başarılıydılar. Birer amatör oyuncu olmanın verdiği ürkeklikten kurtulunca yer yer rahat ve güzel oyunlar çıkardılar. Fotoğrafçı'da Çelik Aruoba, Gazeteci'de Metin Gürgün ikinci bölümde yerlerini daha iyi bulmuşlardı. Deli'de Ünlen Demiralp, bu gerçekten çetin rolün üstesinden gelmesini bildi.

"İki Başlı Adamın Tek Eli" Ur kere daha şu gerçeği doğrulamıştır: Amatör Tiyatrolar yazar, sahneye koyucu, dekorcu ve oyuncu olarak Türk tiyatrosuna birçok değerler kazandırabilecektir.

Eloğlunun Sergisi

Ozan ve ressam. Metin Eloğlu, bitirdiğimiz haftanın başında Sanatsevenler Klübünde bir resim sergisi açtı. İyi ozanlıkla iyi ressamlığı birlikte ve başarıyla yürütmesini bilen Eloğlunun bu sergisinde sayısı az, değeri çok yeni resimleri vardı. Bir kısım şiirlerini de elyazısıyla yazmış, ve ayrıca resimlemişti. Serginin özelliklerinden biri de bu oldu.

Ankaralı sanatsevenler, Eloğlunun resimlerini yeniden görmenin memnunluğu içinde olmalıdırlar.

Şiir yarışması

Hafta içinde Ankara Kolejinde yapılan bir "Şiir Yarışması"da şiirsever bir topluluğu yeniden bir araya getirdi. Yarışma, Kolejli ozan öğrenciler arasında düzenlenmişti. Seçici Kurul üyeleri olarak da Munis Faik Ozanaoy, Salah Birsel, M. Sunullah Ansoy, Kemal Özalp bulunuyordu. Yarışmaya, sayısı yirmiyi bulan kızlı erkekli kolejliler katıldılar.

MUSİKİ

Konserler

Hakkâri

Küçük salonu tıklım tıklım doldurmuş olan çocuklar, ciğerlerinin bütün gücüyle hep bir ağızdan bağırdılar :

"— Bu çalgının adı ksilofondur!"

19 Nisan perşembe günü Hakkâride olağanüstü hâdiseler cereyan etti. O gün öğleden sonra son model bir otobüsle şehre kadınlı erkekli 24 kipi gelmişti. Bunlar ne memur, ne de gezgindiler, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının üyeleriydiler ve Doğu Anadolu illerinde konserler vermek üzere on gün evvel yollara düşmüşlerdi.

Doğu Anadolu konser gezisinin hi-

Otobüste uyuklayan sanatçılar
Uykulu macera

kayesi birkaç ay geriye gitmektedir. 1962 yılının ilk günlerinde, gazeteler, Doğu. Anadoludaki açlık haberleriyle yanyana başka bir haber daha verdiler: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası içinden ayrılan küçük bir topluluk, bahar gelince Muş, Bitlis, Van, Hakkâri ve Siirti içine alan bir konser .gezisine çıkacaktı ve bu iş için gerekli incelemeleri yapmak üzere bir orkestra yöneticisi Doğuya hareket etmişti. O zaman, her olayı kendi karanlık menfaatleri için istismar eden birkaç yazar bu müjdeyi kalemlerine doladı ve "Doğu Anadolu bizden buğday bekliyor, biz onlara Beethoven gönderiyoruz" diye fırtına koparmıya çalıştı. Halbuki gerçek, politikanın çamuruna batmış birkaç zavallının çizdiği tablodan başka türlüdür:. Doğu Anadolunun yıllardan beri beklediği şey sâdece buğday değildir. Doğu Anadolu herşeyden evvel adam yerine konulmak istemektedir. Doğu Anadolu, hayvani ihtiyaçlardan çok beşerî ihtiyaçlar içinde kıvranmaktadır. Okul istemektedir, kitap, sinema, tiyatro, müzik istemektedir. Bir Diyarbakır, en güzel yollar açılsa, en büyük fabrikalar kurulsa, mağazalarla donatılsa, buğdaya, kuş sütüne garkedilse, tiyatrosuz, konsersiz bırakıldığı müddetçe mahrumiyet bölgesi olmaktan kurtarılamaz.

Muşun yolu çamurdur

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının içinden ayrılan 22 sanatçı, başkemancı yardımcısı Fethi Kopuzun yönetiminde Doğu Anadolu için iki program hazırlamıştı. Bu programlarda Mozart'ın Figaronun Düğünü uvertürü. Vivaldi'nin Mevsimleri, Haydn'm Sürpriz Senfonisi, Biaet'nin Arlesienne ve Carmen Süitleri, Marcello'nun obua konçertosu gibi seçkin eserler vardı. Mevsimleri, bu geziye gönüllü olarak katılan Suna Kan çalacaktı..Şef ve.solistiyle 24 kişiyi bulan kafile, Magirüs marka konfor'u bir otobüsle 8 Nisan pazar sabahı Ankaradan hareket etti. Önlerinde kate-

Haberler

Bitirdiğimiz hafta perşembe, günü New York'daki Modern Sanat Müzesinde Türk bestecisi Bülent Arelin viola müziği ile "Tape için abstraction'-lar" adlı eseri çalınmış, besteciye dinleyiciler tarafından, büyük tezahürat yapılmıştır, Violist Walter Trampler'in çaldığı viyola müziği 1958 yılında Ankarada bestelenmiştir. Bülent Arel, bilindiği gibi, iki yıldan beri Amenikadadır ve Co-' lumbia ile Yale Üniversitelerinde elektronik müzik çalışmalarına devam etmektedir. Bülent Arel, iki ay sonra Tür-, kiyeye dönecektir.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, geride bıraktığımız hafta içinde konserler vermek üzere Orta Doğuya hareket etmiştir. Viyolonist Ayla Erduranın da katıklığı bu gezide orkestrayı İtalyan Şef Bruno Bogo yönetecektir. Ziyaret edilecek memleketler arasında İran, Irak, Suriye vev Lübnan bulunmaktadır. Orkestra bn uzun geziye otobüslerle çıkmıştır. Sadece şef ve solist uçakla; gidecektir.

10 bin lira aylık karşılığında Türkiyeye gelmeyi kabul etmiş olan dünyaca tanınmış orkestra şefi Otto Matzerath, bu teklif kendisine resmen ve yazılı olarak bildirilmediği için Japon Hükümetinin davetini kabul edip Tokyoya gitmeye karar vermiştir. Bilindiği gibi Türkiyede Devlet Operası, opera tanımayan sıradan bir şefe 17 bin lira ödemektedir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının başında ise Bruno Biga adında tanınmamış bir İtalyan şef bulunmaktadır.

Opera Orkestrasının Şefi Ottavio di Rosa ile başkemancısı İlhan Özsoy, Devlet Operasının önümüzdeki mevsimdeki ihtiyaçlarını karşılayacak temaslarda bulunmak üzere bir haftalığına İtalyaya gitmişlerdir.

dilecek tam flört bin -kilometre yol vardı. Devlet yolları bakımlı ve muntazam olduğu için yolculuk oldukça rahat geçti. Sâdece Erzurum ile Mutu bağlıyan yol sürekli yağmurlar yüzünden bozulmuş, çamur deryası haline gelmişti. Bu kesimde Kara Yollarının paletli traktörleri otobüsün önüne geçti ve çamurları kazıyarak yol açtı, fakat bu ameliye sanıldığı kadar kolay olmuyordu. Otobüs, Vartodan sonra kaygan bir bölgeye girdi ve birkaç kere uçuruma yuvarlanma tehlikesi atlattı. Gecenin geç saatlerinde Muşa varıldığı zaman Erzurumdan yola çıkalı tam onbeş saat olmuştu ve bu müddet sarfında katedilen yol 235 kilometreydi.

Salonlar küçük olursa...

Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Doğu Anadolu gezisinde 11 il ile 2 ilçeye uğradı ve tam 21 konser verdi. Ankaradan hareket etmeden evvel yapılan programa göre orkestranın 15 konser vermesi gerekiyordu, fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. 24 kişilik müzik .topluluğuna heryerde o kadar büyük bir ilgi gösterilmişti ki tek konserle kimseyi memnun etmeye imkân yoktu. Zaten şehirlerin çoğunda salonlar 500 kişiden fazla dinleyici alamıyordu. Bu kadar az yerle de talebi karşılamak mümkün değildi. Vanda sâdece Şoförler Derneğinin 500'den fazla üyesi vardı ve bu derneğin üyeleri konseri dinlemek imkânını bulamamışlar, bir telgrafla teessürlerini, sitemlerini, başarı dileklerini orkestra idarecilerine bildirmişlerdi. Orkestra üyeleri zamanın müsaade ettiği nispette her yerde ilâve konserler yerdiler. Sonradan programa konan konserlerde daha ziyade öğrenciler, okullar gözetiliyordu. Nihayet bu gezinin maksadı herşeyden evvel eğitimdi ve yeni yetişen kuşaklar elbet de ön plânda tutulacaktı.

Gezi -boyunca gerek öğrenci, gerekse halk konserleri hep izahlı yapıldı. Orkestra üyelerinden Faruk Güvenç önce teker teker çalgıları tanıtıyor, sonra her parçadan evvel eserle ilgili izahatta bulunuyordu.

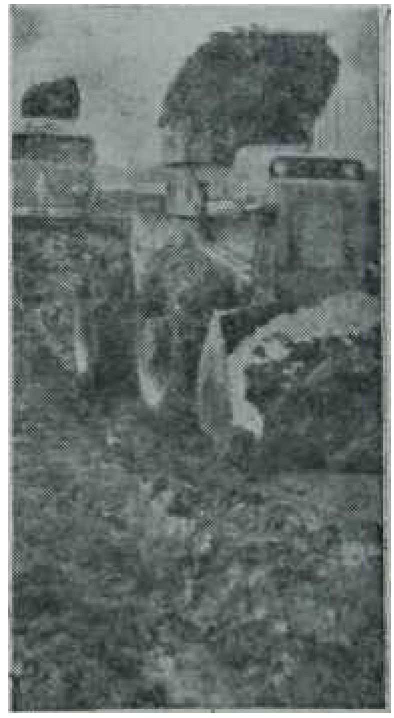
Suya hasret çorak topraklar

Halkın konserlere gösterdiği ilgiyi kelimelerle anlatmıya gerçekten imkân yoktur. Orkestra üyelerini taşıyan otobüs Hakkâriye geldiği vakit bütün hakkârililer sokağa dökülmüşlerdi ve yolun kenarına dizilmiş, sanatçıları selâmlıyorlardı. Siyah önlüklü öğrenciler hemen, otobüsün etraf mı sardılar. Onbeş yaşlarındaki bir kız çocuğu, o sırada fotoğraf çekmekle meşgul olan bir orkestra üyesine:

"— Buraya kadar gelmişsiniz, analarımıza babalarımıza konser vereceksiniz, bizim canımız yok mu, bize yazık değil mi?" dedi.

İşte, program dışı ilk konser bu sözler Üzerine Hakkâride verildi. Akşam üzeri askeri gazino tıklım tıklım öğrencilerle dolmuştu. Hepsi, kendilerine gösterilen çalgıları dikkatle inceliyor, bu çalgıların isimlerini bir ağızdan tekrarlıyorlardı. Gece, davetiye alamamış olan Hakkârililer camları, kapıları kırdılar ve zaten ağzına kadar dolu olan salona ufalıp, zayıflayıp sıkıştılar.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına gösterilen olağanüstü ilgi sâdece Hakkâride değildi. Vanda Ercişli öğrendiler, orkestra idarecileriyle :

Yolda kalanlar
Yol mu batak mı?

"— Niye Erciş Öğretmen Okulunda da bir konser vermiyorsunuz?" di» ye kavga etmiş, okullarına elleri boş, kırgın ve üzgün dönmüşlerdi. 33 Nisan günü Batmanda beş on küçük öğrenci, ellerinde demet demet çiçek, Suna Kanı yakaladılar ve :

"— Bizim için de bir konser vereceksiniz" diye yalvardılar.

' Evet, Doğu Anadoluda gerçekten büyük bir kıtlık vardır ve bu kıtlığı, bu açlığı sâdece buğday ile gidermek kolay olmıyacaktır.

Öğrenciler için verilen konser

Sanatçılar

Bir yıldız doğuyor

(Kapaktaki sanatçı)

1943 yılında Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümünün küçük fakat girin Tatbikat Sahnesinde perde kapandığı zaman, salon alkıştan inliyordu. İkinci Dünya Savaşının en kötü, en karanlık günlerinde, Balondaki seyircilerin yüzlerinde savaşın yerleştirdiği derin keder izlerinin yerini, aydınlık bir sevinç almıştı. Küçük sahnenin "avant-scene' inde beliren oyuncular, başlarını hafifçe öne eğerek seyircileri selâmladılar. Seyircilerin dikkati, oyuncular arasındaki uzun saçlı sarışın genç kıza takılmıştı. Genç kız mütevazi, çekingen ve heyecanlı bir sevinçle seyircileri selâmlıyordu. O sırada seyircilerden biri yanındaikine:

"— Şu sarışın kız harikulade oynadı. Adı nedir acaba?" dedi.

Yanındaki adam, alkışlamaya devam ederken:

"— Ben de bilmiyorum. Ama, programa bakalım" cevabını verdi.

Programda küçük harflerle yazılı şu isim okunuyordu: Yıldız Kenter.

Türk tiyatrosunun bir müddet sonra ne kadar övünse haklı sayılacağı Yıldız Kenterin sahne hayatı böyle başladı. Artık kader çizgisini çizmiş, Tatbikat Sahnesinde Thornton Wilder'in "Bizim Şehir"ini oynayan Uzun örgülü saçlı genç kızın yolu belli olmuştu. Yıldız Kenter, gerçek bir yıldız olacak, büyük hayalleri kısa zamanda gerçekleşecekti.

Yıldız Kenter, 1928 yılında Çamlıcada doğdu. Babası eski Hariciyecilerden Ahmet Naci Kenterdir. Ahmet Naci bey, Londrada görevli iken tanıştığı Olga adında bir İngiliz kızına âşık oldu, aşki mesleğine galip geldiği için de Olga ile evlenerek Hariciye mesleğini bıraktı. Daha sonra İstanbula gelen Ahmet Naci bey, bir süre büyük sıkıntılar içinde yaşadı Ekmeğim kazanabilmek, genç karısını geçindirebilmek için çalışmak zorunda kaldı ve . "Son Posta" gazetesine fransızca ve ingilizce mütercimi olarak girdi. "Son Posta"da çalışırken aynı zamanda "Cumhuriyet" gazetesinde de mütercimlik yapmaya başlıyan Ahmet Naci Kenter, karısının da türk tabiiyetine girmesi üzerine Ahkaraya nakletti ve Ankarada Milli Savunma Bakanlığında mütercimliğe başladı. Bu sırada Ankarada ilk çocukları Nedim dünyaya geldi. Halen ticaretle uğraşmakta olan Nedim Kenterden sonra Güner adında bir kızları oldu. Yıldız Kenter, ailenin dördüncü çocuğudur. Bir İngilizle evlenerek Londraya gittiği için şimdi Türkiyede bulunmayan Güner Leiger ile Yıldızın arasında Mahmut Kenter vardır. Mahmut Kenter de halen Amerikada doktorluk yapmaktadır. Ali Naci bey ailesinin son çocuğu ise, Müşfik Kenterdir.

Şöhret merdiveninde

Yıldız Kenter Ankarada İltekin İlkokulunu bitirdikten sonra, ortaokula devama başladı. İşin garip tarafı, Yıldız Kenterin ilkokulda hiçbir müsamere veya temsilde rol almamış olmasıdır. Ortaokulda iken Ankara Radyosunun "Radyo Çocuk Kulübü" saatinde çalışmaya başladı Zevkle hazırlanan Radyo Çocuk Kulübü saatinde çocukların pek sevdikleri Ayşe Ablanın en iyi, yardımcısı oldu. İçindeki tiyatro sevgisi küçük Yıldızı tiyatronun üç duvarlı dünyasına çekmekte gecikmedi. Yıldız Kenterin sahneye ilk çıkışı, Halkevi'nde oynanan "Yanaşma" adlı bir operettedir. Bu sırada Ankarada 4. Ortaokulu da bitirdi. Okulda en çok sevdiği dersler Edebiyat, Müzik ve Jimnastikti. Kendisi çocukluk yıllarını özlemle hatırlamakta ve bu arada Kimya ve Matematik derslerinden nefret ettiğini de söylemektedir.

Kenter okuyor
Azimli bir sanatçı

Yıldız Kenter, aslına bakılırsa, tiyatroya uzak olmayan, hattâ tiyatronun içinde olan bir aileye mensuptur. Annesi İngilterede bir gezgin tiyatro kumpanyası sahibinin kızıdır. Fakat, tiyatronun daima amatörce kalmasına taraftar olan Nadide Kenter, çocuklarının başlangıçta tiyatro ile uğraşmalarına karşı dalma cephe almıştır. Nitekim, Yıldız Kenter 1942 yılında ortaokulu bitirip de Devlet Konservatuarına 'girmek istediğini söyleyince evde kızılca kıyamet koptu ve Nadide hanım, kızının bu niyetinin bir daha ağza bile alınmasını yasak etti. Böylece küçük Yıldız da istemiye istemiye Ankara Kız lisesine devama başladı.

Bir yıl Ankara Kız Lisesinde okuduktan sonra, kültürlü ve ileri fikirli Ahmet Naci bey, karışım ikna e-

Kenter Kardeşler "Büyük Sebestiyanlar"da
Her rolde başarı

derek, kızının Konservatuara girmesini sağladı. Yıldız Kenter, babası ile birlikte o tarihlerde Ankarada aynı apartmanda oturdukları aktör Agâh Hünün de kendisinin Konservatuara girmesinde gösterdiği yardımları hâlâ şükranla anmaktadır. Nitekim, o yıllarda Ankara' Devlet Konservatuarının tatbikat sahnesinde oynamakta olan Agâh Hün, Ankara Halkevindeki bu çalışkan ve son derece kabiliyetli genç/kasla ilgilendi, Devlet Konservatuarının kabul sınavlarına girmesine önayak oldu. Konservatuarda birinci sınıfı atlıyan Kenter, üstün başarılar göstererek Konservatuarı bitirdikten sonra Tatbikat Sahnesinde oynamaya başladı. Yıldız .Kenter; Konservatuarda iken kendisinde büyük- kabiliyet gören Karl Ebert'in yardımlarını da minnetle hatırlamakta ve Konservatuarı, kendi deyimiyle "şişirilerek" bitirdiğini söylemektedir.

İlk heyecanlar

Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesindeki ilk rolü, Shakespearein "Onikinci Gece" adlı komedisindedir. Konservatuarı yeni bitirmiş olmanın verdiği bocalama Yıldız Kenterin oyununa da tesir etti ve Onikinci Gecedeki Olivia rolünde çok kötü kritiklere hedef oldu. Bu, kötü bir başlangıç oldu ve' Yıldız Kenteti büyük ölçüde hayal kırıldığına uğrattı. Tam bu sırada İngiliz Hükümetinin verdiği burs imdadına yetişti ve Yıldız Kenter Londraya gitti. Anadili gibi -gibisi fazla, İngilizce bilen Yıldız Kenter, 1949 yılı sonuna kadar Londrada kalarak 6 ay tiyatro incelemeleri yaptı. Strad-ford-On Avon'daki Shakespeare Akademisinde de 4 haftalık kurslara devam ettikten sonra Ankaraya donen Yıldız Kenter, "Onikinci Gece"-de aldığı kötü kritikler yüzünden 2 yıl kadar dublör ve figüran olarak çalışmak durumunda kaldı. Fakat Yıldız Kenter bu devreyi, tiyatro eğitiminin deneme devresi saymakta, yetişmesi, bol bol okuyup eser gör-, mesi bakımından çok faydalı olduğunu kabul etmektedir.

Bu arada, İngilterede Kari Ebert tarafından kurulan bîr. tiyatronun imtihanını kazandığı halde, İngilterede çalışma izni alamadığı için, Türkiyeye dönmek zorunda kalmasını da "hayatının en üzücü olayı" saymaktadır. Yıldız Kenterin iki yıl figüran ve dublör olarak kalmasını, şüphesiz, o yıllarda Ankarada sadece bir tek tiyatro bulunmasına bağlamak lâzımdır. Fakat Yıldız Kenter, tanrı vergisi büyük sanat gücünü sağlam tiyatro kültürü ile birleştiren bir oyuncu olduğu için göze çarpmakta gecikmedi. O sırada Cüneyt Gökçer "Miras" piyesini sahneye koyma hazırlıkları içindeydi, Yıldın Kentere de bir rol verdi. Figüran Kenter, canını dişine takarak çalıştı ve "Miras" piyesinde harikulade bir oyun çıkararak, başta Gökçer olmak üzere, birçoklarının parmağını ağzında bıraktı. Artık, Kenter için zafer yolları açılmıştı.

Dünyaevine giriş ve ötesi

Yıldız Kenter, 1951 yılında Devlet Tiyatrosunda birlikte çalıştığı Nihat Akçanla evlendi ve 1953 yılında da Leylâ adındaki kızları dünyaya geldi. 1953 de yeniden bir burs alarak İngiltereye giden Kenter -artık. Yıldız Akçan olmuştu-, 1955 - 56 yıllarında da Amerikada Amerikan Tiyatrosu ve Amerikada tiyatro eğitimi incelemeleri yaptı. American Theater'de ve ünlü rejisör Elia Kazan'ın kurduğu Actor's Studio'da çalıştı. James Dean, Marlon Brando, Marilyn Monroe gibi ünlü sanatçıların eğitim gördükleri Actor's Studio'daki çalışmaları, Yıldız Kenter -Akçan- in kabiliyet ve kültürüne tecrübe unsurunu ilâve etti. Amerikâda bir hastalık devresi sayılmazsa, Yıldız Akçan her saatini mükemmer değerlendirdi. Amerikadan dönüşünde Devlet Konservatuannda Sahne öğretmenliği görevini yüklendi. 1957 yılında kardeşi Müşfik Kenterle, ilk defa birlikte, Abdülhak Mâmidin "Finten" piyesinde oynadı. Bunu "Çöl Faresi", "Yağmurcu" ye John Osborne'un ünlü "Look back in anger - Öfke" piyesi takip etti.

Bu sırada Akçan ailesinde geçimsizlik başlamış ve had bir safhaya gelmişti. Karı-koca ayrılmaya karat verdiler ve 1959 yılında boşandılar. 1959 yılı Yıldız Kenter için birbaşka sebepten dolayı yeni bir üzüntüye yol açtı. Muhsin Ertuğrul'un Devlet Tiyatrosunun başından alınması üzerine Kenterler Devlet Tiyatrosundan istifa "etmeğe karar verdiler. Bu istifa, Ankaradaki sanat çevrelerinde) bir bomba tesiri yaptı. Kentetlerin istifası aynı zamanda Demokrat Parti iktidarının, Devlet Tiyatrosunu da "V. C."leştirme gayreti içinde bulunduğu sıralara tesadüf etmektedir. D. P. Vatan Cephesinin fahri propaganda nâzırı Burhan Belge tarafından Devlet Operası sanatçıları ile yapılmış bir radyo-röportajınm Devlet Radyosundan yayınlanması, Kenterlerin Devlet Tiyatrosundan istifa suretiyle ayrıldıkları günlere rastlamaktadır.

Yıldız ve Müşfik Kenter, Devlet Tiyatrosundan ayrıldıktan sonra İstanbula gidip yerleştiler. İki kardeş için sıkıntılı günler kısa sürdü. Karaca Tiyatroda birbiri ardısıra verdikleri temsillerle, İstanbullulara tiyatronun ne olduğunu öğrettiler. Şehir Tiyatrosunun metelik etmez üçüncü sınıf bulvar oyunları yerine, Küçük Sahne ile birlikte çağdaş tiyatronun en soylu örneklerini verdiler ve bilhassa "Salıncakta İki Kişi" piyesiyle İstanbulluların gönüllerini fethettiler. ,

Yıldız Kenterin ilk rolü ve son aşkı : Kızı

İki gönül bir olunca...

TİYATRO

Haklı şöhretin tadı

Fakat 1960 - 61 kışında Kenterler Karaca Tiyatrodan ayrılmak durumunda kaldılar. İşsizlik kapıyı çalınca, iş başa düştü, diyerek Site Tiyatrosunu kurdular. Ondan sonra da Kenterler için insanüstü bir çalışma devresi başladı. Her gün saat 18 ve 21 de iki ayrı piyesi oynayan Kenterler, provaların ve piyeslerin dışında ayrıca, gişeden aksesuara kadar bütün işlere bakmak zorundaydılar. Her gün sabah saat 9'dan 14'e kadar iki piyesi prova eden Kentetlerin, 18 ve 2l'de de iki defa sahneye çıktıkları düşünülürse, işin güçlüğü kolaylıkla anlaşılır.

Site Tiyatrosunda 9 kişilik kadroya ayda 20 bin lira maaş ödeyen Kenterlerin, değil eğlenmek, hatta dinlenmek için bile zaman bulamadıkları haftalar ve aylar oldu. Okumayı seven Yıldız Kenter, bu durumdan Şikâyet ediyor, ve:

"— Yaşamaya vaktim yok" diyordu.

Yıldız Kenter "Nalınlar" da

Köylü rolünde şehirli kız

Kent oyuncuları

Gieçen yılın sonlarında Kent Oyuncuları adı altında bir çalışma devresine giren Kenter Kardeşler 29 Eylülde perdelerini bir Japon efsanesi olan "Rashomon" piyesi ile açtılar. Düzenledikleri program gereğince, biri "hafif", biri "ağır" iki piyesi birden yürütmek kararında lobiler. Kent Oyuncuları, "Rashonon"un yanısıra bu mevsim pek tutulan Marcel Achar'ın "Aptal Kız'ını da sahneye koydular. "Rashomon"dan sonra Jean Anouih'un yunan mitologyasından modernize ettiği "Aşk Efsanesi -Eurydice"ni oynadılar. Fakat "Eurydice", hafif piyesler kadar tutmadı. Buna karşılık, "Aptal Kız", 100. temsil rubikonunu döndü. Bu münasebetle Kent Oyuncuları bir kokteyl parti verdiler ve kokteylde toplanan paralarla, "100, Gece"nin hasılatım Doğuya yardım kampanyasına bağışladılar. Son olarak bir de telif eser oynamak kararını veren Kent Oyuncuları, Necati Cumalının "Nalınlar" adlı oyununu seçtiler. Mahir Canovanın sahneye koyduğu bu piyes için Kenterler, bir sure Ege bölgesi şivesi üzerinde çalıştılar. Olay Ege bölgesinde geçtiği için, Kent Oyuncularından Çineli Şükran Güngörün bu alandaki "ihtisas"ına başvuruldu.

"Raşomon"u oynayan Kenterler

Başka diyarlardan sesler

Şimdi de, "Herşey Mary için" adlı -bir oyun üzerinde çalışmaktadırlar.

Kent Oyuncularının özelliği, tiyatroda aktör tekelciliği geleneğini yıkmaktır. "Bu rolü sadece filânca oynar" peşin hükmü, Kenter Kardeşler için söz konusu değildir. Nitekim Genco Erkal gibi, Çiğdem Selışık gibi oyuncuları Türk Tiyatrosuna kazandıran da Yıldız Kenter olmuştur. Genco Erkalin "Aptal Kız"daki Zabıt Katibi rolünün, değme babayiğit aktöre taş çıkartacak nitelikte olduğu, herkesçe teslim edilmektedir.

"Bir şikâyeti var rüzgârdan"

Kenter Kardeşlerin şimdi başlıca dertleri, mali mevzulara inhisar etmektedir. Şikâyet, bermûtad Belediye rüsumundandır. Zira Belediye, gişe hasılatından % 25 nisbetinde vergi almakta, % 10 ise müellife veya mütercime gitmektedir. Geriye kalan % 65'in % 35'i de Muammer Karacaya gidince, mütebaki % 30, tabiatiyle bir takım meseleler yaratmaktadır. Zira bu % 30'a maaşlar, masraflar vs. dahildir. Kent Oyuncuları bu suretle, geçen mevsimi, ticari tâbirle "çok iyi iş yaparak" kapatmış olmalarına rağmen, ancak ucu ucuna denk getirebilmişler ve "tapi" olarak yakayı sıyırmışlardır.

"Geçen yıl Belediyeye çalıştık" demektedirler. Nitekim, Belediye vergisinin % 15'ten % 25'e çıkarılması, Kent Oyuncularının bellerini bükmektedir. Vali Tulga, bu oranı tekrar % 15'e indirmek konusunda vaadde bulunmuştur ama, kendisinin İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığından ayrılması üzerine tabiatıyla bu indirim işi suya düşmüştür.

Kenter Kardeşler şimdilik, önümüzdeki tiyatro mevsiminde oynamayı düşündükleri eserleri seçmekle meşguldürler. Beckett gibi, Anouilh gibi ünlü yazarların piyeslerini seyretmek imkânını bulacak dan İstanbulluların, bir "erkeğin bile başaramıyacağı işleri yapmaya muvaffak olan bu sanatçı kadının sahne kabiliyetine bir kere daha iman edecekleri muhakkaktır. Bu arada İzmir ve Ankaraya da turneye çıkacak olan Kent Oyuncularının "Yıldız"ı, son bir aydan beri her sabah 5'de uykudan kalkmakta ve otomobil ehliyeti almak için çalışmaktadır. Eh, bu arada taksitle bir de otomobil alınmıştır. İstanbullular bu büyük yıldızı, «arif ve ince parmakları ile direksiyon başında göreceklerdir.

Edebiyata düşkün olan Yıldız; Kenter, bilhassa insanı konu edinen yatarlardan hoşlanmaktadır. Son derece tertipli, hattâ aşırı titiz olan Yıldız Kenter, eskiden beri dikişlerini bile kendisi dikmektedir. İyi giyinmeyi ve yüzmeyi seven Yıldız Kenterin bu aşırı titizliğinden evdekiler bile şikâyetçidir. Geçen yaz denize giremediği için bir hayli üzülen Kenter, bu yaz İngiltereden gelecek olan ablası ile birlikte, yazın tadını çıkarmak niyetindedir.

Yıldız Kenterin sanatı dışındaki en büyük tutkusu, kızı Leylâdır. Halen Selim Sırrı Tarcan İlkokuluna gitmekte olan Leylâyı kendisi gibi tiyatro aktrisi olarak yetiştirmeyi istemektedir Fakat, kendi deyimi ile "şuurlanıncaya kadar" kızma meslek seçme konusunda bir tesirde bulunmayı pedagojik bakımdan uygun bulmamaktadır. Şimdiye kadar oynadığı oyunlardaki rollerinden hiçbiri 'arasında bir tefrik yapmıyan Kenter, AKİS muhabirine:

"— Oynadığım her role sahip oluyorum. Piyes bittiği zaman da üzüntü duyuyorum" demiştir.

Fakat buna rağmen, ilk büyük başarısını borçlu olduğu "Miras" piyesindeki Katilerine rolüne karşı özel bir zaafı olduğunu da saklamamakta ve bu oyunun kendisine "uğur" getirdiğini' belirtmektedir Başarısında, yılmadan çalışmanın yanısıra, birlikte çalıştığı insanların iyi İnsan olmasının da payı olduğunu söyleyen Yıldız Kenter, oyunculuk sanatı ile ilgili literatürü de takip etmektedir. Amerikan "Theater Art" ve İngiliz "Play and Players" dergilerini muntazaman okumaktadır.

Yıldız Kenterin başarısı, sadece kabiliyetin değil, sabırlı, titiz ve yılmadan çalışmasını bilen insanın da başarısıdır.

Beklenen Üç Kanun

III

Lütfi AY

Çıkması beklenen kanunlardan üçüncüsü de Devlet Tiyatrolarının yeni teşkilât kanunudur. 1949 da kabul edilmiş olan şimdiki kanun Ankarada yalnız Küçük ve Büyük Tiyatrolardaki çalışmalar gözönünde tutularak hazırlanmıştı. Aradan geçen ondört yıllık zaman içinde bu çalışmalar hayli genişlemiş, yeniden açılan tiyatrolarla Ankarada beş, İzmir ve Bursa tiyatroları da hesaba katılırsa yedi sahneye dağılmıştır. Bu sahnelerde, 1949 da, sadece Opera ve Tiyatro temsilleri veriliyordu. Şimdi Bale ve Operet temsilleri ile bunlara eklenmiştir. Ankara dışındaki sahneler, kurulacak Bölge Tiyatrolarına bırakılsa bile, Ankaradaki beş sahnede yürütülen Opera, Bale, Operet, Dram, Komedi ve Çocuk Tiyatrosu çalışmalarını bugünün şartlarına göre yürütebilmek için yeni bir teşkilât kanununa ihtiyaç vardır.

Bu kanun hangi esaslara dayanmalıdır? Milli Eğitim Şûrasından, geçmiş ve uzun çalışmalar sonunda hazırlanmış olan tasarıya göre, çok genişlemiş, olan sanat işleriyle idare işlerinin blribirinden ayrılması Genel Müdürün yükünü bir hayli hafifletmiş olacaktır.

Bu konuda sanat işlerinin de, çeşitli kollara göre, birbirinden ayrılması, meselâ Opera, Operet ve Bale bölümlerinin ayrı, Tiyatro bölümünün ayn bir sanat idaresine bağlanması hatıra gelmektedir. Ama bunu şimdilik, birbirinden tamamiyle ayrı kurumlar olarak değil, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne bağlı ayrı ihtisas kolları olarak mütalâa etmekte zaruret vardır. Çünkü, birkaç yıl önce girişilmiş olan Operayı Tiyatrodan ayırma denemesi iyi sonuçlar vermemiştir. Bu deneme göstermiştir ki binası, atelyeleri, sanat ve teknik kadrosu, bütçesi tamamiyle ayrılmadan bu çeşitli kollarda ayrı bir yönetime gitmek, çalışmaları zorlaştırmaktan ve bütçeyi kabartmaktan başka bir şeye yaramamaktadır. Bina ile atelyelerln ayrılması ise ancak Büyük Tiyatro gibi, aynı teknik imkânları olan bir ikinci tiyatro binasına sahibolmakla mümkün olabilir. Elde böyle bir ikinci bina bulunmadığına, yenisinin yapılmanı ise uzun yıllara ve milyonlara bağlı olduğuna göre, Opera veya Tiyatro bölümlerinden birini bugünkü sanat seviyesini sağlayan sahneden yoksun bırakmak, kaş yapmak isterken göz çıkarmaktan farksız olacaktır. Şu halde realite, iki bölümün gene bir Genel Müdürlüğe bağlı olarak kalmasını gerektirmektedir.

Yeni kanunun getireceği en önemli hükümlerden biri de Repertuvar işlerinin bugünkü gibi Edebi Heyetle değil, Dramaturglar kuruluyla düzenlenme olacaktır; Bugünkü sistemin Devlet Tiyatrosuna gönderilen eserleri incelemekten ileri gidemediği artık anlaşılmıştır. Devlet sahnelerinin ihtiyacı olan eserlerin dünya repertuvarından aranması, taranmayı, bulunması ve sahnelerimize kazandırılmasını sanatçılar gibi "özleşme ile işe alınacak, bağımsızlıkları sağlayacak ve bütün zamanlarını yalnız bu işe ayıracak yetkili Dramaturlarla mümkün olabilir.

Bu konuda Devlet sahnelerine eser veren yazarlara, veya çeviri sahiplerine bazı hakların tanınması da artık düşünülmelidir. Kabuledilen oyunların oynanıp oynanmamasında idareyi, tek taraflı olarak, serbest bırakan bugünkü sisteme dünyanın hiçbir yerinde artık rastlanmamaktadır. Eseri kabuledllen yazar eserinin oynanacağından emin olmalı, hiç değilse kendisine maddi bir teminat verilmelidir.

Son olarak yeni teşkilât kanununun Devlet sanatçılarını maddi geçim sıkıntılından tamamiyle kurtaracak, "hastalıkları halinde tedavilerini, belirli bir çalışma sürelinden sonra emekliliklerini sağlıyacak mali hükümleri de içine almalıdır.

Bu esaslara göre son şeklini almasını ve bir an önce çıkmasını dilediğimiz yeni teşkilât kanunu Devlet Tiyatrolarımızın daha verimli bir düzen içinde çalışmasını bağlıyacak, hayatlarını Devlet sahnelerine vakfedenlerin geleceğini de sağlama bağlamış olacaktır.

SİNEMA

Filmler

"Güneş Doğmasın"

Sinema tenkitçilerinin geçen- yıllardaki gözdesi ve ünlü "Üç Arkadaş"ın rejisörü Memduh Ün, bu yeni sinema mevsimine, geçmiş yıllara bakarak biraz yorgun ve -en önemlisi- biraz yıpranmış olarak girdi. Mevsim başlarında seyirci karşısına çıkarılan "Boş Yuva", gereksiz ve rejisörün filmografisinde yer almaması gereken bir film niteliğini taşıyordu. Memduh Ün gibi çıkışını bir "Üç Arkadaş"-la yapmış, Bunu yarım da olsa bir "Kırık Çanaklar"la sürdürmüş bir si--emacı için Kerime Nadir uygulamacı bîr "Boş Yuva", gerçekten sıkıcı ve zorlama bir film olmaktan öteye geçemezdi. "Boş Yuva", bu sıkıntının ve zorlamanın ürünüdür ve aslında Memduh Ün'e hiç bir şey kazandırmamıştır.

Rejisörün ikinci filmi, bu defa Kerime Nadir ile taban tabana zıt bir başka yazarın, Orhan Kemalin bir romanından alınma "Avâre Mustâfa"ydı ve Memduh Ün, gerçeklerini daha çok bildiği, kendine yakın bulduğu bu roman - sinema uygulamasında bir bakıma "Üç Arkadaş"taki bildik kişilerine' acele bir dönüş yapıyordu. Gerçi "Âvâre Mustafa"da da bilinenin çizgisinden yukarı çıktı mı, teklemeleri, ters orantılara düşüşleri, boçalamaları olmuyor değildi ama, bir "Boş Yuva"ya karşılık, "Avâre Mustafa"nın olumlu yanı daha ağır basıyordu.

Üçüncü film, geçen yıl aynı rejisöre arız olan bir tutkunun, sert ve hızlı anlatımlı film yapma isteğinin ürünüdür. "Ölüm Peşimizde" ile bir Osman F. Seden ayarı kamera üstünlüğünü elinde tutacağını başarıyla ortaya koyan - ki bu yalnızca buraya kadar getirilmiş ve bırakılmış bir başarıdır - Memduh Ün, aynı eş değerli bir tutkuyu, bu defa da "Güneş Doğmasın"da sürdürmeye çalışmaktadır. Bu, rejisör için elbette son derece tehlikeli bir oyundur ve sinema serüveni açısından kişiyi karanlık bir "son"a götürecektir. Karanlık son gerçeği, çokluk kamerayı kendince bir oyuncak ve bu oyuncağın üstüne çıkmış saymaktan doğar. O zaman, rejisör için bir dönüm noktasına gelinmiştir. Türk sinemasında böylesi bir dönüm noktasına gelmiş bir başka rejisör, Osman F. Seden bugün için büyük kararsızlıklar denizinde. bocalamakta, bir türlü kapanına kısıldığı kısır dönüden kendini çekip kurtaramam ak tadır. Seden, Memduh Ünden çok önceleri kameraya hâkim olmuş, onu dilediği gibi kullanma yeteneğine varmış ve bu tutku onu süratle karan'ık "son"a götürmüştür. Gelecekte Seden bu tutkusundan kurtulacak ve çizgi dışı bir sinemaya dönebilecek midir? Yaptığı ve öne sürdüğü denemeleri, bu konuda rejisörü bakımından umut verici değildir ve Memduh Ünün

Nilüfer Aydan ile Göksel Arsoy "Güneş Doğmasın"da

Kamera oyuncak olunca

... Ve film

"Güneş Doğmasın"ın konusu, çokluk, Graham Green'in "This Gun for Hire -Satılık Adam" adlı romanının konusunu andırmaktadır. Ama adapte o denli acemice yapılmıştır ki "Güneş Doğmasın"ın "Satılık Adam"la pek öyle büyük bir ilişkisi kalmamıştır denilebilir. Hikâye, yerli film gerçeklerine kötü bir yoldan adeta yamanmış, gerilim, giderek birbiri arkasına gelen bir takım sudan olaylar dizisiyle sağlanmaya • çalışılmıştır. Terslik, yalnızca kurulan hikâyede de değildir. Kahraman, bizde son yıllarda hızla çalışmaya başlamış star sisteminin dışında bir kişiden, Göksel Arsoydan seçilmiştir. "Saman Yolü"yla sinemada parlak bir ad yapan Arsoy, Türk seyircisi için sulugöz, yarı melodramların baygın bakışlı, yumuşak başlı "jön"üdür. Sistem, Arsoyu böyle ileri sürmüş ve yine böyle kabul ettirmiştir. Bunun tam tersi bir davranışın, seyirci yönünden kabullenilmesi zordur ve normal sonuç, geriye itici olur.

Memduh Ünün "Güneş Doğması» n"ının başkişisi, elinde tabanca, ordan oraya koşuşmakta, önüne gelenle yerli yersiz kavga etmekte, bu arada aşk yapmayı da unutmamaktadır ama. Arsoy, sürekli bir çizgi dışı kişilik taşımaktadır. Bu çizgi dışı yakıştırma kişiliğini sürdürebilecek güçte bir oyuncu olmadığından da, ne kendisini ve ne de rejisörünü kurtaramamakta, dolayısıyla yadırgatıcı olmaktadır. Hikâyeyi kuranlar, başkişiyi seyirci gözünde yüceltmek için işlediği cinayeti "namus uğrunda" işlenmiş bir cinayet olarak gösterirler. Gösterirler ama, sonradan gelişen hikâyede başkişinin en yakın arkadaşının nişanlısına âşık olup onu elinden almasını hiç birşeye yormazlar ve bağlamazlar.

Hikâyenin sakatlığı ve tutmazlığı bir yana bırakılırsa, Memduh Ün açısından ele alınan "Güneş Doğmasın"da, parlak ve olumlu bir eski Memduh Ünle karşılaşmak mümkün değildir. Ün, "Ölüm Peşimizde"' deki tutkusunu, bu defa dört elle sarılaraktan "Güneş Doğmasın"da daha da pekiştirme yoluna gitmektendir. Sinema dili olarak en azından bir "Ölüm Peşimizde" kadar başarılıdır, fakat bu başarı Ünü "Âvâre Mustafa" ile yeniden geldiği doğru çizgi üzerinden bir çırpıda ayırıp uzaklaştıracak bir niteliktedir.

"Seviştiğimiz, günler"

Tenkitçilikten sinemaya geçen Halit Refiğ, birinci filmi "Yasak

"Aşk"ta çok etkili, kişiliksiz ama duygulu bir yolda yürümekteydi. "Yasak Aşk" Türk sinemasında işlenmemiş, üzerinde durulmamış bîr hikâyeyi, insanın çevreden kaçmasıyla içe dönüklüğünü konu edinmişti. Gerçekçilik üzerine bir hayli söz etmiş, Türk sinemasının gitmesi gerekli yönü yanlarıyla işaretlemiş bir tenkitçinin ilk filminde yerli sinemaya böylesine açıklar vermesi kolay bağışlanır bir işlem değildi ya, Refiğ, "Yasak Aşk"-ta henüz sinemaya adımını atmış ve kişiliğini bulmamış bir kişiydi. O yüzden de olumluluğa erişmesi bakımından, bir takım "müsvedde"ler yapmasını tabii karşılamak gerekiyordu. Refiğin ikinci filmi "Seviştiğimiz Günler"de bu kişilik aranmasına, fakat hızla' bulmaya doğru bir gidişe rastlanmaktadır. Bu arayış ve buluş, tabii yalnızca sinema dilini kullanma konusundadır ve Refiğ "Seviştiğimiz Günler"de yine battal ve bize uymayan bir takım havada kişilerin serüvenlerini hikâye etmektedir.

Havada kişiler

Orhan Elmasın kurduğu hikâye, üç gençkızın -hostes, manken ve sekreter- yaşama serüveni üzerindedir ve Jean Negulesco'nun ünlü filmi "Three Colns in the Fountaln-Aşk Çeşmesl"ndeki üç kızın hikayesini pek andırmaktadır. Bu yüzden Refiğ. daha başlangıçta kendiliğinden yanlış bir yola girmiş sayılır. İkinci yanlışlık' ve hata, bu hikâyenin senaryosunu, eline çabuk bir senaryocu olarak ün yapan Bülent Orana vermesidir ki, bundan sonrasında tenkitçi - rejisörü bütün iyi niyetinin ve sinema ustalığının kurtarmasına imkân yoktur. Elmas ve Oran ikilisi, normal olarak Refiği çeşitli açmazlara götürecekler, bir kurtuluş yolu arayıp bulmasını durmadan engelliyeceklerdir.

"Seviştiğimiz Günler"de üç gençkızın üçünün ayrı ayrı aşkları da anlatılmaktadır. -Nilüfer Aydan- kendini çok zengin ve uçarı bir erkek olarak tanıtan bir otomobil tamircisine -Orhan Günşiray-, Hostes -Fatma Girik- önce bir tiyatro oyuncusuna -Sadri Alışık- sonra da bir ressama -Özden Çelik-, sekreter olanı da -Nuray Uslu- patronuna -Süha Doğan- tutuluyorlar. Üç ayrı hikâyeyi Uç ayrı koldan anlatmak ve sonra onları yeni baştan toparlamak, Refiğ için pek zor olmamıştır. Sekreter - patron aşkının umutsuz ve ölümle biten bir sona varması da bu toparlamada önemlice bir rol oynamaktadır.

"Seviştiğimiz Günler", rejisörü Halit Refiği seyirciye, birinci filmine karşılık daha iyi bir sinema diline erişmiş bir kişi olarak tanıtmaktan başka bir özellik taşımamaktadır.

S P O R

Teşkilât

Toto - Moto!

Bitirdiğimiz haftanın içinde su yüzüne çıkan bir idare anlayışı, çirkin politikanın sâdece Meclis salonlarında olmadığını ortaya koydu.

Hâdisenin kahramanı bu defa bir müdürdü. Spor - Toto teşkilâtının ba--ına Necmi Ökten tarafından getirilen İsmail Köktürk işe evvelâ bir nutukla başladı ve sonra değme partizana taş çıkartacak bir ehliyetle temizliğe girişti.

Köktürk, icraata bir konuşmayla başladı. Spor - Toto teşkilâtı merkezinin üst katında bulunan ve teşkilât mensuplarınca Ruf diye anılan lokaldeki konuşmasına Köktürk bütün şube müdürlerini ve ileri gelen memurları toplamıştı. Söze:

"— Bana kuyruk diyorlar. Evet, itiraf ediyorum, ben kuyruğum. Fakat unutulmasın ki, her kuyruğun bir başı ve gövdesi vardır"diye başladı ve sonra, idarecilerin kendisine itaat etmeleri gerektiğini, bildirdi. Toplantıda sâdece dinleyici durumunda olanlar, pek şaşırdılar. Daire âmiri Cemalettin Giray, Arşiv Müdürü Hakkı Vardarlı, Değerlendirme Müdürü Münip Dinçkal ve Havale Şubesi Müdürü Abdurrahman Ersoy bu girizganın sebebini sormadılar ama, bundan sonra olacakları kestirdiler: Temizlik başlayacak, demekti!..

Nitekim, başladı da.. Fakat piyango, biçâre iki memureye isabet etti. Köktürk, kendi siyasi akidesine uymayan şâhısları evvelâ kısa vadeli işlere aktarmayı, ölü mevsimde de bu kadroları kaldırmayı düşünüyordu. Danışma memuru Sulbiye. Yılmaz, okkanın altına giden ilk memure oldu. Teşkilât Müdürü hiç bir sebep göstermeden Sulbiye Yılmazı başka bir vazifeye nakletti. Kadro bekleyen Sulbiye Yılmazın naklinde bir eski şiir rol oynamıştı. Üniversite gençliğine hitap eden bir şiirin Toto içinde pek revaç bulması, memurenin Köktürk indindeki itibarını sarstı. Üstelik Sulbiye Yılmaz bir emekli subayın eşiydi!..

İkinci piyango, bir başka memureye isabet etti. Santral memuru olan Nezahat Aktar, Müdürün dış konuşmalarını '"mel"un emeller"le dinlediği için başka bir vazifeye nakledildi!.

Mağdurlar hemen haklarım aramak üzere faaliyete geçtiler. İlk olarak temayüle uyarak Müdür Köktürkten vazifeden alınma sebeplerini sordular. Köktürkün verdiği cevap:

"— Ben burada âmirim, istediğimi yaparım. Şikâyet edin" oldu.

Sonra da, hakkını arayan memurelere Meclisin yolunu bir güzel tarif etti. Mağdur memureler, tarif edilen yoldan giderek Mecliste Bakan Necmi Ökteni yakaladılar, dertlerini anlattılar. Fakat gördüler ki Spor - Toto Müdürü sözlerinde haklıdır. Zira Köktürk kendilerine, başlarım nasıl sert bir kayaya çarptıklarını, anlıyacaklarım söylemişti!

Memureler, çaresiz, nakledildikleri vazifelere başladılar. Bu sırada kadro darlığından bahsedilen teşkilâta yeni memureler alınmağa başladı. Bunlardan biri, bir zamanlar. Meclis koridorlarında pek dikkati çeken bir hanım öğretmendi. Yüksel Ünokura hemen bir yer bulunuvermişti!.. A. P. sempatizanı olmak akan suları durduruyordu.

Müdürün hareket tarzı hoş karşılanmadı ve teşkilâtta vazifeli şube müdürleri kazan kaldırdılar. Umum Müdür Fikret Altmele giderek durumu anlattılar ve şikâyetçi oldular. Altınel ise, şube müdürlerine:

"— Yazın vesika isterim" cevabını verdi.

Şimdi, huzursuz Spor - Totoda bütün şube müdürleri, hukuk dışı hareket eden Toto Müdürü hakkında yazılı vesika toplamakla meşguldürler. Memureler ise ölü sezon dolayısıyla teşkilât -dışına atılacakları zamanı beklemektedirler..

1962 BÜYÜK

PURO - FAY MÜSABAKASINA

mutlaka katılınız

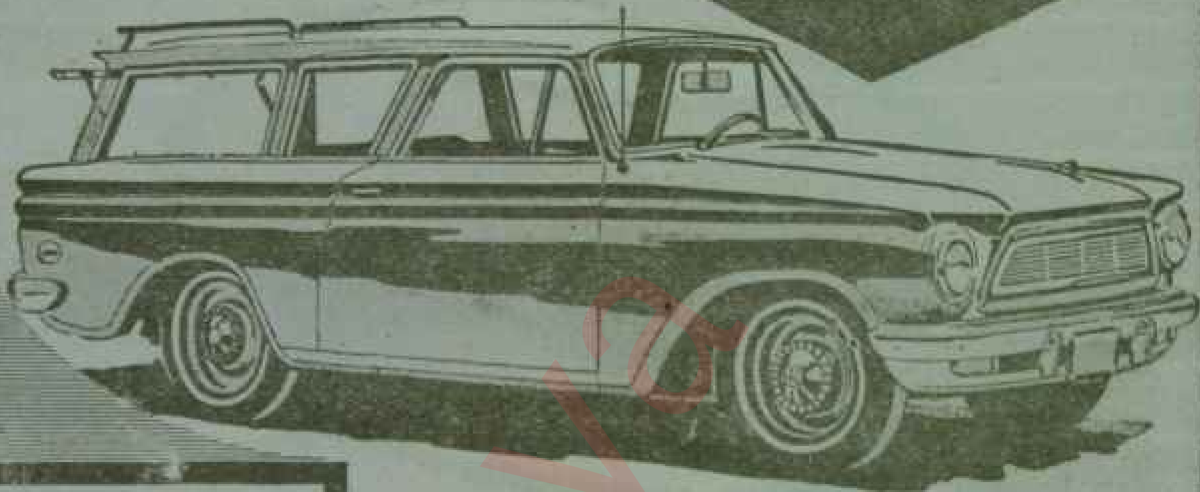
1 TALİHLİYE

Bedava

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

5 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 5 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız.

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (1 şişe ile 210 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur

Köpüklü - Deterjanlı

fay

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem kısımları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en mücessem güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları %de 100 saftır

İstikbalinizin
emniyet ve huzurûnu
Ziraat Bankasında
açtıracağınız
tasarruf hesaplarınızla
sağlıyabilirsiniz.
Ziraat Bankasında
bu gün açtıracağınız
küçük bir tasarruf hesabı
yarın
kudretiniz olacaktır
HER YERDE HER ZAMAN
T. C. ZİRAAT BANKASI
T. C. ZIRAAT BANKASI